

LIITO-ORAVAN TURVAAMINEN TALOUSMETSISSÄ YHTEISSUUNNITTELUN AVULLA

Metsänomistajien kokemuksia Liito-orava-LIFE-hankkeesta

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Ympäristösuunnittelija (AMK)

Kevät 2024

Raisa Autio

Kestävä kehitys

Tekijä Raisa Autio

Työn nimi Liito-oravan turvaaminen talousmetsissä yhteissuunnittelun avulla.

Metsänomistajien kokemuksia Liito-orava-LIFE-hankkeesta

Ohjaaja Monna Alatalo

Tiivistelmä

Vuosi 2024

Opinnäytetyö käsittelee metsänomistajien kokemuksia metsänkäytöstä liito-oravan elinalueilla. Työssä kartoitettiin laadullisella haastattelututkimuksella Liito-orava-LIFE-hankkeeseen osallistuneiden metsänomistajien tavoitteita liito-oravakohteiden metsänkäytön suunnittelulle ja tavoitteiden toteutumista. Opinnäytetyön tilaaja on Liito-orava-LIFE-hanke ja hanketta johtava Metsähallitus Luontopalvelut. Liito-orava-LIFE-hanke edistää liito-oravan suotuisaa suojelutasoa mm. talousmetsissä. Hankkeessa on tuotettu ns. yhteissuunnittelun menetelmällä metsänkäyttösuunnitelmat hankkeeseen valikoituneille liito-oravakohteille. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa hankkeelle tietoa yhteissuunnittelun haasteista ja onnistumisista metsänomistajien näkökulmasta yhteissuunnittelukokeilun tulosten arvioinnin tueksi. Opinnäytetyön tuloksia peilataan liito-oravan suojelua koskevaan lainsäädäntöön ja suojelun toteutuksen nykykäytäntöihin sekä liito-oravan turvaamisen ja metsänkäytön yhteensovittamisen haasteisiin. Liito-oravan suojelun vaikuttavuudessa on tutkimusten mukaan parantamisen varaa. Samalla liito-oravan tiukan suojelun status ja suojelukäytännöt ovat tehneet laajasta maankäytön ja luonnonsuojelun ristiriitojen symbolin sekä herättäneet negatiivisia asenteita metsänomistajissa ja metsätaloustoimijoissa.

Opinnäytetyön keskeinen tulos on, että Liito-orava-LIFE-hankkeessa yhteissuunnittelulla laaditut metsänkäyttösuunnitelmat vastasivat pääosin hyvin haastateltujen maanomistajien tavoitteita. Maanomistajat joutuivat kuitenkin tekemään kompromisseja ja he olisivat yleisesti ottaen toivoneet voimakkaampaa metsänkäsittelyä. Taloudellinen turva tai metsästä saatavat tulot olivat tärkeitä kaikille haastatelluille maanomistajille. Yksityisille maanomistajille hankekohteilta saatavilla tuloilla oli merkitystä, sen sijaan organisaatioiden edustajat tavoittelivat pidemmän hyötyjä pidemmällä aikavälillä ja osaamisen lisäämistä liito-oravakohteiden suunnittelussa. Yksityisten maanomistajien tavoitteita näyttivät ohjaavat taloudellisten tekijöiden lisäksi myös heidän luontosuhteensa ja tunneside omaan maihinsa. Tuloksissa näkyy, että liito-oravan tiukka suojele voi herättää kokemuksia epäoikeudenmukaisuudesta, jos se rajoittaa metsänkäsittelyä tai eri metsänomistajien kohtelu suojelukysymyksissä koetaan erilaiseksi.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että taloudellisilla korvauksilla voi olla metsänomistajille ratkaisevan tärkeä merkitys liito-oravan turvaamisen ja metsänkäytön ratkaisuja tehdessä. Talusteeman lisäksi metsänomistajien henkilökohtaisella luontosuhteella näyttäisi olevan vaikutusta metsänkäytön tavoitteisiin ja ratkaisuihin. Myös kokemus oikeudenmukaisuuden toteutumisesta on tärkeää huomioida, jos toivotaan liito-oravan turvaamisen hyväksynnän lisäämistä metsänomistajien keskuudessa.

Avainsanat Liito-orava, metsätalous, metsänomistajat, luonnonsuojelulaki

Sivut 48 sivua ja liitteitä 2 sivua

Sustainable Development
Author Raisa Autio
Subject Safeguarding the flying squirrel in commercial forests
through joint planning.
Forest owners' experiences of the Flying-Squirrel-LIFE project
Supervisor Monna Alatalo

Abstract
Year 2024

This thesis deals with forest owners' experiences of forest use in flying squirrel habitats in Finland. The work studied the goals of the forest owners for the planning of forest use of the flying squirrel sites and the realization of the goals within the Flying squirrel LIFE project. The study was carried out as a qualitative interview research. The client of the thesis is Flying squirrel LIFE project and Metsähallitus Parks and Wildlife Finland, which is leading the project. The Flying squirrel LIFE promotes the favorable level of protection of the flying squirrel in Finland and in Estonia, which are the only countries in Europe where the species occurs. The project has produced forest plans for flying squirrel sites using so-called joint planning method. The aim of the thesis was to produce information about the challenges and successes of joint planning from the perspective of forest owners to support the evaluation of the results of the joint planning experiment. The results of the thesis are reflected in the legislation regarding the protection of the flying squirrel and the current protection practices, as well as the challenges of coordinating the protection of the species and forest use. According to studies, there is room for improvement in the effectiveness of protection. At the same time, the flying squirrel's strict protection status and conservation practices have made the species a symbol of the contradictions between land use and nature conservation.

The main result of the thesis is that the forest use plans produced with joint planning in the Flying squirrel LIFE project mostly corresponded well to the goals of the interviewed land owners. However, the land owners had to make compromises and, in general, they would have liked stronger forest management. Financial security or income from the forest were important to all landowners. For private landowners, the income available from the project sites was important, whereas the organizations aimed for longer-term benefits and increasing expertise in the planning of flying squirrel sites. The goals of private landowners seemed to be guided not only by economic factors, but also by their relationship with nature and emotional ties to their own lands. The results show that the strict protection of flying squirrels can evoke experiences of injustice if it limits forest management or if the treatment of forest owners in conservation issues is perceived to be different. As a conclusion, it can be stated that financial compensation can be of crucial importance to forest owners when making decisions about protecting flying squirrels and forest use. In addition to the economic theme, the forest owners' personal relationship with nature seems to have an impact on the goals and solutions of forest use. It is also important to take into account the experience of justice if we hope to increase the acceptance of protecting the flying squirrel.

Keywords Flying squirrel, Siberian flying squirrel, forest management, land owners, Nature Conservation Act

Pages 48 pages and appendices 2 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Liito-orava on tiukasti suojeltu metsälaji	2
2.1	Salaperäinen yöliitäjä	2
2.2	Liito-oravan kannan kehitys Suomessa	4
3	Liito-orava säädösviidakossa	7
3.1	Liito-oravan suojelu paperilla	7
3.2	...ja käytännössä	9
3.3	Liito-orava-LIFE-hanke erilaisten tavoitteiden yhteensovittajana	13
4	Aineisto ja menetelmä	16
4.1	Teemahaastattelu aineiston keruun menetelmänä	16
4.2	Teemahaastattelut Liito-orava-LIFE-hankkeeseen osallistuneille maanomistajille	17
4.3	Aineiston analyysin menetelmä	19
5	Tulokset	21
5.1	Metsähallitus Metsätalous Oy	22
5.1.1	Tavoitteena metsänkäytön ja suojelun yhteensovittamisen kehittäminen, taloudellista näkökulmaa unohtamatta	22
5.1.2	Suunnitelmat vastasivat melko hyvin Metsähallitus Metsätalous Oy:n tavoitteita	24
5.1.3	Valtion maiden käyttö tarkassa syynissä	25
5.2	Kokkolan kaupunki	27
5.2.1	Tavoitteena monilajinen, terve ja virkistyskäyttöön soveltuva metsä	27
5.2.2	Suunnitelma vastasi Kokkolan kaupungin tavoitteita hyvin	29
5.2.3	Liito-orava-LIFE-hankkeesta uutta osaamista metsäsuunnitteluun ..	30
5.3	Metsäyhtiö	31
5.3.1	Talousnäkökulma korostuu tavoitteissa	31
5.3.2	Kokonaiskuva: Liito-orava-LIFE-hankkeen suunnitelma vastasi Tornator Oy:n tavoitteita	32
5.4	Yksityinen maanomistaja 1	33
5.4.1	Tavoitteena ekologisesti ja taloudellisesti kestävä metsänhoito sekä silmää miellyttävä ympäristö	34
5.4.2	Metsänkäsitteilysuunnitelma oli maanomistajan tavoitteisiin nähden hiukan liian varovainen	36
5.4.3	Maanomistajan oma työ ratkaisi hankekohteen toteutuksessa	37
5.5	Yksityinen maanomistaja 2	38

5.5.1	Tavoitteena taloudellinen turva	39
5.5.2	Maanomistaja tyytymätön Liito-orava-LIFE-hankkeen suunnitelmaan	40
5.6	Tulosten arviointi.....	41
6	Johtopäätökset ja pohdinta	43
6.1	Maanomistajien tavoitteiden toteutuminen Liito-orava-LIFE-hankkeen metsänkäsittelysuunnitelmissa.....	43
6.2	Raha painaa – enemmän tai vähemmän.....	44
6.3	Järki ja tunteet – luontosuhteesta ja oikeudenmukaisuuden kokemuksesta	46
6.4	Entäs liito-orava?	47
	Lähteet	49

Kuvat

Kuva 1.	Liito-orava.....	2
Kuva 2.	Liito-oravan läsnäolo havaitaan tavallisesti papanoista puun tyvillä.	4
Kuva 3.	Liito-orava käyttää usein tikkojen tekemiä koloja.....	6
Kuva 4.	Yhteissuunnitteluprosessi Liito-orava-LIFE-hankkeessa (Hurme ym., 2023)..	15

Liitteet

Liite 1.	Haastattelurunko	
----------	------------------	--

1 Johdanto

Liito-orava on uhanalainen laji, jota harvoin näkee, mutta joka nousee tämän tästä otsikoihin ja keskusteluihin. Lajin suojelukäytännöt ovat nostaneet liito-oravan kyseenalaiseen symboliasemaan, jossa se edustaa maan- tai metsänkäytön intressien ja luonnonsuojelun ristiriitoja. Suojelukäytäntöjen kiemurat ja niistä juontuvat negatiiviset asenteet vaikeuttavat lajin suojelua, ja niitä olisi tärkeää saada purettua liito-oravakannan taantuessa mm. metsätalouden vuoksi. Tämä opinnäytetyö käsittelee metsänomistajien kokemuksia metsänkäytöstä liito-oravan elinalueilla. Tuloksia peilataan tutkimustietoon liito-oravan suojelun käytännön toteutumisesta Suomessa sekä liito-oravan suojelua koskevaan lainsäädäntöön.

Opinnäytetyön tilaaja on Liito-orava-LIFE-hanke ja hanketta johtava Metsähallitus Luontopalvelut. Liito-orava-LIFE-hankkeen tärkein tavoite on edistää liito-oravan suotuisaa suojelutasoa sen esiintymisalueen ainoissa EU-maissa, Suomessa ja Virossa. Tätä tavoitetta tukee se, että hankkeessa pyritään sovittamaan yhteen erilaisia intressejä ja vähentämään siten liito-oravan ympärille syntyviä maankäytön kiistoja, lajin ja sen suojelun politisoitumista sekä negatiivisia asenteita liito-oravaa ja ylipäättään luonnonsuojelua kohtaan. Hankkeessa on kehitetty yhteissuunnitteluksi kutsuttua menetelmää, jonka avulla on tuotettu metsänkäyttösuunnitelmat hankkeeseen valikoituneille liito-oravakohteille. Suunnitelmat havainnollistavat liito-oravan huomioivaa metsänkäytön suunnittelua ja toimivat metsänkäsittelyn – tai suojelun – ohjenuorana hankekohteilla. Esimerkkejä on hyödynnetty myös hankkeessa tuotetussa oppaassa, joka auttaa liito-oravan huomioimista talousmetsissä. (Metsähallitus, 2023; Metsähallitus, 2022)

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää Liito-orava-LIFE-hankkeen yhteissuunnittelukokeiluun osallistuneiden metsänomistajien näkemyksiä tuotetuista metsänkäyttösuunnitelmista suhteessa heidän tavoitteisiinsa. Tarkoituksena on tuottaa hankkeelle tietoa, jota voidaan hyödyntää yhteissuunnittelukokeilun tulosten arvioimisessa sekä mm. hankkeen vaikutusten arvioinnissa ja raportoinnissa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on seuraava:

Miten yhteissuunnittelulla syntyneet metsänkäsittelysuunnitelmat vastasivat metsänomistajien tavoitteita?

2 Liito-orava on tiukasti suojeltu metsälaji

Uhanalaisten lajien suojeleminen ei onnistu ilman riittävää tietoa niiden biologiasta ja elintavoista sekä uhanalaisuuteen johtaneista syistä. Tässä luvussa esitellään lyhyesti liito-orava lajina ja luodaan katsaus sen kannan tilaan Suomessa. Kuvassa 1 on liito-orava suuressa haavassa sijaitsevan pesäkolonsa ulkopuolella.

Kuva 1. Liito-orava.

2.1 Salaperäinen yöliitäjä

Liito-orava, tieteelliseltä nimeltään *Pteromys volans*, on oravien heimoon kuuluva jyrsijä, joka tunnetaan kyvystään liikkua liitämällä etu- ja takalkojen välissä olevan liitopoimun varassa. Liidon pituus voi olla useamman kymmenen metriä, riippuen mistä korkeudesta liito-orava lähtee liitoon. Liito-oravaa esiintyy Suomessa suurin piirtein Kuusamon ja Kokkolan välisen linjan eteläpuolella kannan painottuessa eteläiseen Suomeen. Saaristossa lajia ei juuri tavata. Suomessa tavattavan liito-oravalajin koko levinneisyysalue ulottuu Suomesta Venäjän halki Tyynenmeren rannikolle saakka. Lajia tavataan myös Japanin pohjoisosassa sekä Kiinan alueella. Liito-oravan levinneisyysalueesta tai kannan kehityksestä Venäjällä, joka kattaa suurimman osan lajin levinneisyysalueesta, ei ole tuoreita tietoja. Euroopan unionin alueella liito-oravaa on tiettävästi vain Suomessa ja Virossa, ja liito-orava on täällä

esiintymisalueensa länsilaidalla. Liito-oravaa tavataan Virossa enää maan koillisosassa pienellä alueella. Aiemmin sitä on tavattu Virossa laajemmin, sekä myös muissa Euroopan maissa, mm. Latviassa, mutta se on tiettävästi hävinnyt sieltä kokonaan. (Hanski, 2016, ss. 10–13, 15–20, 31–32)

Liito-oravalle tyypillinen elinympäristö on usein varttunut kuusivaltainen metsä, jossa on kolopuita, yleensä haapoja, sekä muita lehtipuita ravinnonlähteeksi. Liito-orava näyttää olevan vaateliaampi elinympäristön suhteen esiintymisalueensa äärialueella. Esimerkiksi levinneisyysalueensa pohjoisosassa Koillismaalla ja Lapin eteläosassa sitä esiintyy vain varttuneissa kuusivaltaisissa sekametsissä, joissa viihtyy myös muita uhanalaisia lajeja, kuten vaateliaita kääpä- ja kovakuoriaislajeja. Liito-oravia tavataan kuitenkin myös kaupungeissa, joissa ne saattavat elää hyvinkin urbaaneissa oloissa, kunhan sopivia pesäpuita ja ruokailualueita on saatavilla. Liito-orava syö pääasiassa puiden lehtiä, talvella tärkeintä ravintoa ovat koivun ja lepän norkot. Liito-orava on yöeläin, joka päivisin lepää puiden koloissa, oravien rakentamissa risupesissä tai joskus ihmisen tekemissä pesäpöntöissä. Pääasiassa öisin liikkuvasta liito-oravasta varmin merkki ovat puiden tyviltä löytyvät papanat, joiden perusteella liito-oravan elinalueitakin pääosin kartoitetaan. Kuvassa 2 näkyy papanoita kuusen tyvellä. Liito-orava ei juuri koskaan liiku maassa, joten jalanjälkiäkään siitä ei yleensä näe. (Hanski, 2016, ss. 24–29, 35–37, 87)

Liito-oravan elinpiiri käsittää alueen, jolla se elää koko elämänsä eli liikkuu, ruokailee, pesii ja lisääntyy. Urosten elinpiirit ovat huomattavasti suurempia kuin naaraiden: Urokset liikkuvat jopa 100 hehtaarin alueilla, naaraat tavallisesti alle 10 hehtaarin alueilla. Liito-oravat käyttävät aina useita pesiä, joissa ne oleskelevat päivisin ja joita ne vaihtelevat. Niitä alueita, joilla liito-orava eniten oleilee ja joilla sijaitsevat käytössä olevat pesät, nimitetään elinpiirin ydinalueiksi. Ydinalueilla sijaitsee usein myös tärkeitä ruokailupaikkoja, joissa on ravinnoksi sopivia lehtipuita. (Hanski, 2016, ss. 55–57)

Kuva 2. Liito-oravan läsnäolo havaitaan tavallisesti papanoista puun tyvillä.

2.2 Liito-oravan kannan kehitys Suomessa

Liito-orava on luokiteltu Suomessa vaarantuneeksi lajiksi eli se kuuluu uhanalaisiin lajeihin. Uhanalaisuusluokitus kertoo lajien tilasta ja niiden häviämiskäytännöstä. Liito-oravan status luokituksessa viimeisimmässä, vuonna 2019 julkaistussa arvioissa, on vaarantunut. Tätä aiemmissa arvioissa liito-orava oli välillä silmälläpidettävä ja sitä ennen vaarantunut. Kymmenen vuoden välein julkaistavan lajien uhanalaisuusarvioinnin eli Punaisen kirjan liito-oravan arviointi perustuu Luonnontieteellisen keskusmuseon liito-oravaseurantaan, jossa tutkitaan liito-oravan esiintymistä yhdeksän hehtaarin kokoisilla ruuduilla, jotka ovat otanta liito-oravan esiintymisalueelta. Vuoden 2019 Punaisen kirjan (Hyvärinen ym., 2019, s. 573) mukaan liito-oravan asuttamien ruutujen määrä oli vähentynyt tarkastelujakson aikana 42,3 %. Kun vertailtiin kahden vuoden keskiarvoja (2007 ja 2008 sekä 2016 ja 2017) ruutujen määrän väheneminen oli 36,9 %. Myös pitkällä aikavälillä tarkasteltuna liito-oravan kanta Suomessa on ilmeisesti pienentynyt huomattavasti. Hanskin (2016, s. 21) mukaan useat tutkimukset osoittavat, että liito-oravat olivat todennäköisesti 1900-luvun alkupuolella paljon

yleisempiä kuin nykyään. (Hanski, 2016, s. 21, 79; Hyvärinen ym., 2019, s. 573; Ympäristöministeriö ym., 2019)

Liito-oravan uhanaisuuden syyt ovat Punaisen kirjan verkkopalvelun (Ympäristöministeriö ym., 2019) mukaan metsien uudistamis- ja hoitotoimet, metsien puulajisuhteiden muutokset, vanhojen metsien väheneminen ja lahopuun väheneminen. Liito-orava-LIFE-hankkeen asiantuntijoiden (ylitarkastaja Salli Uljas, Varsinais-Suomen ELY-keskus & projektipäällikkö Eija Hurme, Metsähallitus Luontopalvelut, henkilökohtainen tiedonanto, 1.3.2023) mukaan yleinen käsitys lajia tuntevien ja sen parissa työskentelevien piirissä on, että laji vaikuttaa taantuvan erityisesti talousmetsissä, kun taas kaupunkiympäristöjen liito-oravapopulaatioilla näyttää menevän paremmin. Käsitys perustuu mm. ELY-keskuksissa liito-oravan suojelun parissa työskentelevien näkemyksiin. Tutkimukset vahvistavat käsitystä elinympäristöjen vähenemisen merkityksestä. Esimerkiksi Ralf Wisbacka (2023, ss. 59, 63–64) pitää metsänkäyttöä liito-oravan suurimpana uhkana, ja perustelee tuoreessa väitöskirjassaan, että nykyainsäädäntö ja suojelutoimet eivät riitä turvaamaan liito-oravan elinympäristöjä. Myös Hanskin (2016, s. 77) mukaan liito-orava menestyy kehnosti juuri nykymetsätalouden takia.

Hanskin (2016, s. 77) mukaan liito-orava voi sopeutua yllättävänkin hyvin erilaisiin elinpaikkoihin esimerkiksi kaupungeissa ja liikkua myös nuorissa metsissä. Silti liito-orava on taantunut talousmetsissä, sillä sopivat elinympäristöt kokonaisuudessaan pienenevät pinta-alaltaan ja pirstaloituvat metsätalouden vuoksi. Esimerkiksi avohakkuu estää liito-oravaa käyttämästä hakattua aluetta jopa kymmeniä vuosia ja hakkuun jälkeen liito-oravalle sopivaa elinympäristöä ei välttämättä enää synny paikalle, jos alueelle kasvatetaan esimerkiksi mäntymetsää ilman lehtipuita ja kolopuita. Kuvassa 3 näkyy järeässä haavassa tikan tekemä kolo, jollaisia liito-orava usein käyttää. Elinalueiden pirstaloituminen vaikeuttaa liito-oravien liikkumista alueilta toisille, jos sopivat elinympäristöt sijaitsevat kaukana toisistaan eikä niiden välillä ole puustoisia kulkuyhteyksiä. Lyhytikäinen eläin, joka elää tyypillisesti vain 1–2 vuotta, katoaa nopeasti joltakin alueelta. Puustoisten kulkuyhteyksien puuttuessa urokset ja naaraat eivät pääse toistensa luo ja lisääntyminen estyy tai uusia yksilöitä ei saavu mistään alueelle, josta sitä aiemmin asuttanut yksilö on kuollut. Nuoret liito-oravat voivat liikkua useita kilometrejä etsiessään itselleen omaa elinaluetta, mutta aikuiset ovat paikkauskollisia. Naaras tarvitsee pesimiseen oman reviirin, jolloin tietylle alueelle mahtuu rajallinen määrä naaraita pesimään ja soveltuvien metsiköiden määrä rajoittaa liito-oravien lisääntymistä. (Hanski, 2016, s. 58, 77)

Kuva 3. Liito-orava käyttää usein tikkojen tekemiä koloja.

3 Liito-orava säädösviidakossa

Jokainen tuntee tarinat ja vitsit kaavoitushankkeita kaatavista liito-oravista, joiden papanoita löytyy aina sieltä, missä on isoja maankäyttöhankkeita suunnitteilla. Maarit Jokinen (2019, s. 6) tiivistää liito-oravan ympärille kietoutuvan ongelmavyöhydän: “[...] liito-oravan lajisuojelun toteutus on tehnyt lajista sosiopoliittisten erimielisyyksien symbolin, mutta suojelun ekologinen vaikuttavuus on jäänyt hyvin heikoksi”. Tässä luvussa käydään läpi liito-oravan suojelun lainsäädännöllistä taustaa (luku 3.1) ja suojelun käytännön toteutuksen tilannetta ja haasteita (luku 3.2).

Luku 3.3. esittelee Liito-orava-LIFE-hankkeen, joka on tämän opinnäytetyön tilaaja ja joka pyrkii löytämään ratkaisuja edellä mainittuihin ongelmiin: liito-oravan suotuisan suojelutason saavuttamisen haasteisiin sekä oravan kyseenalaiseen symboliasemaan ja sen nostattamiin ristiriitoihin.

3.1 Liito-oravan suojelu paperilla...

Liito-orava on tiukasti suojeltu laji. Euroopan unionin tasolla liito-oravan suojelusta on säädetty ns. luontodirektiivissä vuodelta 1992 (Neuvoston direktiivi 92/43/ETY, annettu 21 päivänä toukokuuta 1992, luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta). Suomessa liito-orava suojelua ohjaa luonnonsuojelulaki, jossa direktiivin vaatimukset on kirjattu kansalliseen lainsäädäntöön. Luontodirektiivin liitteessä IV a mainitut eläinlajit ovat tiukkaa suojelua edellyttäviä eliölajeja ja Suomessa näistä lajeista säädetään valtioneuvoston asetuksella (Luonnonsuojelulaki 9/2023, § 78).

EU:n luontodirektiivi eli Neuvoston direktiivi 92/43/ETY luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta luo perustan liito-oravan suojelulle Suomessa ja Virossa. Direktiivin liitteen IV a lajien tappaminen ja pyydystäminen on kiellettyä, samoin niiden “tahallinen häiritseminen erityisesti niiden lisääntymis-, jälkeläistenhoito-, talvehtimis- ja muuttoaikana” sekä ”lisääntymis- tai levähdyspaikkojen heikentäminen ja hävittäminen” (Neuvoston direktiivi 92/43/ETY, artikla 12). Sama lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämisen kieltävä kohta on kirjattu Suomen luonnonsuojelulakiin (Luonnonsuojelulaki 9/2023, § 78). Liito-oravaa koskevat myös luonnonsuojelulain rauhoitettuja lajeja koskevat kirjaukset, mm. pykälä 70, jonka sisältö vastaa edellä mainittua luontodirektiivin sisältöä kieltäen mm. lain piirissä olevien lajien yksilöiden tappamisen ja pyydystämisen sekä tahallisen häiritsemisen (Luonnonsuojelulaki 9/2023, § 70). Luonnonsuojelulaki antaa mahdollisuuden tietyin edellytyksin poiketa eliölajien suojelua koskevista säännöksistä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen myöntämällä luvalla (Luonnonsuojelulaki 9/2023, §

83). Liito-oravan osalta poikkeamia tehdään käytännössä rakennushankkeisiin liittyen ja taajamaympäristöissä, ei metsätaloudessa.

Liito-oravan suojelun osalta lisääntymis- ja levähdyspaikkojen heikentämis- ja hävittämiskielto on keskeinen, ja tämän kirjauksen tulkinta tuo haasteita metsätalouden ja maankäytön toiminnassa liito-oravan esiintymisalueilla. EU-direktiivi ei anna lisääntymis- ja levähdyspaikoille tarkempia määritelmiä. Direktiivin tarkoituksen valossa lisääntymis- ja levähdyspaikkojen voidaan katsoa vaativan tiukkaa suojelua, koska ne ovat elintärkeitä lajien elämänkierrossa ja niillä on keskeinen merkitys niiden elinympäristössä. Lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämis- ja heikentämiskielto merkitsee, että näiden paikkojen ekologinen toiminnallisuus tulee turvata (Tapio Oy, 2016, s. 5). Tällä tarkoitetaan sitä, että lisääntymis- ja levähdyspaikkojen on pystyttävä tarjoamaan kyseessä olevalle lajille kaikkien onnistuneeseen lisääntymiseen tai lepäämiseen vaatimat asiat (Hurme ym., 2022, s. 6). Lisääntymis- ja levähdyspaikkoihin liittyviä tulkinnan haasteita avataan lisää seuraavassa luvussa 3.2.

Liito-oravan suojelun sääntely muuttui Suomessa merkittävästi vuonna 2016, kun luonnonsuojelulakia muutettiin. Ennen vuotta 2016 ELY-keskukset tekivät rajauspäätöksiä liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikoista alueilla, joissa oli liito-oravahavainto metsänkäyttöilmoituksen alueella. Ympäristöministeriön (2016) tiedotteen mukaan rajauspäätöksiä tehtiin vuosittain noin 500 ja ne työllistivät runsaasti ELY-keskuksia, mutta niitä ei katsottu liito-oravan suojelun kannalta tehokkaiksi. Tiedotteen mukaan rajaukset ovat vaikuttaneet vain 1–2 prosenttiin Suomen liito-oravista. ELY-keskuksen tekemien lisääntymis- ja levähdyspaikkarajauksien poistuminen siirsi vastuuta lajin suojelusta viranomaiselta metsänomistajille ja metsäalan toimijoille, sillä lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämis- ja heikentämiskielto säilyi ennallaan. ELY-keskuksen asiantuntijan sijaan metsänkäytön suunnittelijatahon on pitänyt vuodesta 2016 alkaen itsenäisesti ottaa huomioon liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikat metsänkäytössä. ELY-keskuksilla on neuvojan rooli tarvittaessa liito-oravan suojeluvaatimuksia ja niiden käytännön toteuttamista koskevissa asioissa. Maanomistajalle ja hakkuoikeuden haltijalle tieto liito-oravahavinnosta metsänkäyttöilmoituksen alueella välittyy Suomen metsäkeskuksen kautta metsänkäyttöilmoituksen tekemisen myötä, ja tieto liito-orava-alueelle kohdistuvasta metsänkäyttöilmoituksesta välittyy myös ELY-keskukselle. Lain noudattamisen vastuun jakautumisen haastaita käsitellään seuraavassa luvussa. (Ympäristöministeriö, 2016; Heikkinen ym., 2023, s. 16; Tapio Oy, 2016, s. 6–7)

Liito-oravaan liittyvässä keskustelussa on tärkeää huomioida ero siinä, käsitelläänkö aihetta tutkimuksen vai lainsäädännön termeillä. Lainsäädännössä keskeiset käsitteet ovat lisääntymispaikka ja levähdyspaikka, jotka eivät kuitenkaan sovi yksi yhteen liito-oravan

elämään biologian ja ekologian näkökulmasta. Liito-oravatutkija Hanski (2016, s. 83) kritisoi erityisesti levähdyspaikka-termin toimivuutta liito-oravan kohdalla, sillä sana on lainattu lintujen maailmasta. Levähdyspaikka kuvaa Hanskin mukaan hyvin paikkaa, jossa muuttolinnut lepäävät muuttomatalla, mutta ei sovi kovinkaan hyvin liito-oravan elämää kuvaamaan. Hanskin mukaan ei ole olemassa rajattavia alueita, joita voisi kutsua liito-oravan levähdyspaikoiksi, ehkä varsinaisia pesiä lukuunottamatta. Liito-oravilla on useita pesiä, joita se käyttää päiväajan lepopaikkoina ja poikasten kasvattamiseen, ja joita se vaihtelee. (Hanski, 2016, s. 83)

Hanskin mukaan myöskään lisääntymispaikka-sanon käyttö ei ole ongelmaton. Hanski katsoo liito-oravanaaraiden elinpiirien lisääntymispaikat yli hehtaarin kokoisiksi alueiksi, joista ei voi ekologisen toiminnallisuuden säilyttäen erottaa erillisiä pienempiä lisääntymispaikkoja, kuten lainsäädännön tulkinnessa tehdään. Hanskin mukaan liito-oravanaaras tarvitsee lisääntyäkseen elinpiirin, jolta se saa kaiken tarvitsemansa eli ravinnon, suojan ja sopivat pesäpaikat sekä yhteydet muiden liito-oravien elinpiireihin. Elinpiirin käsitettä lainsäädäntö ei kuitenkaan tunne. (Hanski, 2016, ss. 83–84)

3.2 ...ja käytännössä

Lainsäädäntöön kirjatusta tiukasta suojelusta huolimatta liito-oravan suojelussa on käytännössä useita kompastuskiviä. Jokinen (2019, ss. 25–26, 44–46) luettelee ongelmakohtiksi tutkimuksen, päätöksenteon ja suojelutoimien liian heikon yhteyden, tietopuutteet lajin esiintymispaikoista sekä tiedon kulun ja hyödyntämisen puutteet käytännön suojelutoimissa. Lisäksi Jokisen mukaan liito-oravan turvaamisen vaikeuteen vaikuttavat metsätalouden intressit ja poliittisen tahdon sekä resurssien puute tehdä tehokkaita toimia. Myös Wistbackan (2023, s. 59) mukaan kuilu tutkimustiedon ja käytännön toimien välillä on ongelma. Lisäksi metsäomistuksen pirstaleisuus asettaa ison vaikeuden liito-oravan suojeluun talousmetsissä: maisematasoinen, liito-oravan elinalueverkostot turvaava suunnittelu on vaikeaa tai mahdotonta, kun metsänkäyttöä toteutetaan kiinteistö- ja kuviokohtaisesti. (Jokinen, 2019, ss. 25–26, 44–46; Wistbacka, 2023, ss. 59, 69–70)

Metsänomistajien ja metsätalouden toimijoiden käyttöön on olemassa neuvontamateriaaleja liito-oravan huomioimiseksi talousmetsissä. Uusin Suomen metsäkeskuksen toimittama opas (Heikkinen ym., 2023) on tehty osana Liito-orava-LIFE-hanketta. Ainoa virallisempi opas on maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön teettämä vuodelta 2016 (Tapio Oy, 2016), jolloin opas tehtiin luonnonsuojelulain muutoksen myötä maanomistajien ja hakkuuoikeuden haltijoiden tueksi. Oppaissa neuvotaan mm. lisääntymis- ja levähdyspaikkojen tunnistamiseen ja turvaamiseen, mutta korostetaan tapauskohtaista

arviointia: liito-oravan esiintymispaikat ovat jokainen omanlaisiaan eikä täysin yleispätevää ohjetta esimerkiksi lisääntymis- ja levähdyspaikan rajaamisesta voida antaa.

Oppaiden (Heikkinen ym., 2023, s. 15; Tapio Oy, 2016, s. 4) mukaan ”lisääntymis- ja levähdyspaikka käsittää pesäpuun lisäksi sen välittömässä läheisyydessä olevan puuston, jolla on merkitystä liito-oravalle ruokailun, ruoan varastoinnin tai suojan kannalta”. Pesäpuun ympärillä on usein suojaavia kuusia sekä lehtipuita, jotka tarjoavat liito-oravalle ravintoa. Tapion oppaan (2016, s. 4) mukaan luonnonsuojelulain tarkoituksena ei ole ollut ulottaa lisääntymis- ja levähdyspaikkoja ”kovin laajoiksi”, eikä laki velvoita suojelemaan liito-oravan elinympäristöä kokonaisuudessaan. On kuitenkin huomionarvoista, että lisääntymis- ja levähdyspaikkoja voi olla yhdellä kiinteistöllä useita, koska liito-oravilla on aina useita pesiä. Aina ei voida havaita esimerkiksi kolon sijaintia, mutta tällöin paperit antavat viitteitä lisääntymis- ja levähdyspaikoiksi tulkittavien paikkojen sijainnista. Yhden pesäpaikan tuhoutuminen, esimerkiksi kolopuun kaatuminen myrskyssä, ei myöskään poista hakkuuoikeuden haltijan velvollisuutta olla tarkkana: koska liito-oravalla on useita pesäpaikkoja, alue säilyy yhä liito-oravan elinpiirinä. Lisääntymis- ja levähdyspaikkojen sijainnin tulkintaan pesäpuun katoaminen voi vaikuttaa. (Heikkinen ym., 2023, s. 9-11; Tapio Oy, 2016, s. 4)

Hämmennystä voi aiheuttaa myös tyhjilleen jäänyt liito-oravan pesäpaikka tai hyvin vanha havainto tietokannoissa. Euroopan unionin tuomioistuin on antanut vuonna 2020 ennakkoratkaisun luontodirektiivin liitteen IV a lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen tulkinnasta liittyen tyhjilleen jääneisiin pesiin. Unionin tuomioistuimen ratkaisussa (2020), joka koskee luontodirektiivin liitteessä IV a mainittavaa eurooppalaista hamsteria, todetaan, että myös ”levähdyspaikkoja, joilla suojeltu eläinlaji ei enää elä, ei saa heikentää tai hävittää, jos kyseiset lajit saattavat palata näille alueille” (Unionin tuomioistuimen ratkaisu 2020). Suomessa asiasta on tehnyt linjauksen Korkein hallinto-oikeus (KHO 2451/2023), jonka päätöksessä todetaan hamsteria koskevan ratkaisun pätevän myös liito-oravan kohdalla: ”Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan liitteen IV a tiukasti suojellun lajin lisääntymis- ja levähdyspaikkojen käsite kattaa myös levähdyspaikat, joilla eläinlaji ei enää ole, jos on riittävän todennäköistä, että kyseinen laji palaa näille levähdyspaikoille. Tämä tulkinta soveltuu myös liito-oravaan. (KHO 2451/2023.)” Niin ikään KHO:n päätöksessä todetaan, että tiukasti suojellun lajin lisääntymis- ja levähdyspaikkoja koskee luonnonsuojelulain suoja, vaikka lajista ei ole tuoreita havaintoja alueella, ”kun otetaan huomioon, että viimeisimmistä havainnoista ei kuitenkaan ole huomattavan kauan (KHO 2451/2023)”. On huomattava, että KHO:n päätös ei täsmennä, milloin lajin palaaminen lisääntymis- ja levähdyspaikoille katsotaan olevan ”riittävän todennäköistä” ja mitä tarkoitetaan ilmaisulla ”huomattavan kauan”. Kuitenkin on selvää, että kansallisen oikeuskäytännön mukaan vanhojakaan havaintoja liito-oravan lisääntymis- ja

levähdyspaikoista ei voida sivuuttaa esimerkiksi metsänkäyttöä suunniteltaessa – jos paikat ovat säilyneet elinympäristöpiirteiltään sellaisina, että liito-orava voi niille palata – ja väliaikaisesti tyhjiillään oleva lisääntymis- tai levähdyspaikka tulkitaan luonnonsuojelulain turvaamaksi.

Laki kieltää siis lisääntymis- ja levähdyspaikan hävittämisen ja heikentämisen, mutta mitä se käytännössä tarkoittaa? Lisääntymis- ja levähdyspaikkojen lisäksi liito-oravien huomioimista talousmetsissä käsittelevissä oppaissa puhutaan mm. ruokailualueista ja kulkuyhteyksistä, joita ei lainsäädännössä mainita. Lisääntymis- ja levähdyspaikan hävittämisen ja heikentämiskielto merkitsee sitä, että kyseisen paikan tulee säilyä toiminnallisena eli liito-oravan on pystyttävä käyttämään sitä lisääntymiseen ja levähtämiseen. Tämä vaatii enemmän kuin pelkän kolon, risupesän tai pesäpöntön: perusedellytykset ovat pesäpaikan lisäksi ruoka, riittävä suojaisuus ja kulkuyhteydet. (Heikkinen ym., 2023, s. 15; Tapio Oy, 2016, s. 5)

Epäselvyyttä ei liene siitä, että liito-oravan pesäpuun kaataminen on lain tarkoittamaa hävittämistä. Hävittämiseksi voidaan katsoa myös se, että puustoiset kulkuyhteydet lisääntymis- tai levähdyspaikalle katkaistaan, jolloin paikka muuttuu käyttökelvottomaksi liito-oravalle. Heikentämiseksi voidaan tulkita esimerkiksi pesäpaikan ympärillä olevien suojaavien puiden tai ruokailupuiden kaataminen tai ruokailupuiden luo johtavien puustoisten kulkuyhteyksien kaataminen. Tällaiset toimet heikentävät lisääntymis- tai levähdyspaikan toiminnallisuutta. (Tapio Oy, 2016, s. 5)

Hävittämisen ja heikentämiskieltoon liittyy tulkinnanvaraisuutta ja liito-oravan suojelusta käydyssä keskustelussa yksi näkökulma on lainsäädännön vaikuttavuus lajin turvaamisessa. Onko Suomen liito-oravakanta turvattu, jos kaikkia lainsäädännön vaatimuksia noudatetaan metsätaloudessa pilkulleen? Uusin tutkimus aiheesta lienee Ralf Wistbackan alkuvuodesta 2023 ilmestynyt väitöstutkimus, jossa hän on selvittänyt liito-orava esiintymisen ja metsänkäytön yhteyksiä Länsi-Suomessa pitkällä aikavälillä kerätyn merkintä- ja takaisinpyyntiaineiston perusteella. Wistbackan (2023, s. 69–70) keskeinen johtopäätös on, että nykyisen lainsäädännön mukaiset viralliset suojelutoimet eivät riittäneet turvaamaan liito-oravaa. Liito-oravan esiintymisen todennäköisyys kasvoi, kun lajille sopivan metsälaikun koko suureni. Hakkuissa liito-oravalle jätettyjen metsälaikkujen koot ovat olleet Wistbackan mukaan liian pieniä, jotta liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikat olisivat säilyneet niillä. Liito-oravapopulaatioiden pienenemistä selitti myös yksinkertaisesti sopivan elinympäristön kokonaispinta-alan väheneminen hakkuiden takia. Vaikka liito-oravien esiintymiseen vaikuttavat monet tekijät, kuten vaihtelevat sääolot ja pedot, Wistbacka (2023, s. 64) pitää metsätaloutta selkästi pääsyyinä liito-oravan taantumiseen. Muutkin tutkijat (esim. Hanski, 2016, s. 77 ja Jokinen, 2019, ss. 25–26) puoltavat samaa näkökulmaa: nykyisenkaltainen,

avohakkuita suosiva metsätalous vähentää liito-oravalle sopivia elinympäristöjä ja sitä kautta liito-oravan kanta kärsii, ja samalla lainsäädäntö ja sen käytännön toteutus eivät riitä uhanalaisen lajin turvaamiseen. (Wistbacka, 2023, ss. 49–50, 57–58, 64, 69–70)

Yksi keskeinen kysymys liito-oravan suojelussa on se, kuka vastaa lainsäädännön noudattamisesta ja kuinka vastuullinen taho tässä onnistuu. Kuten todettu, ennen vuotta 2016 ELY-keskukset tekivät rajauspäätöksiä, mutta sen jälkeen vastuu lain noudattamisesta on siirtynyt entistä enemmän maanomistajien vastuulle. ELY-keskusten tekemissä rajauspäätöksissä oli haasteena niiden tehottomuus suojelutoimena (ks. s. 8). Myös lainsäädännön tulkinnassa on mahdollisesti ollut eroavaisuuksia, jotka saatetaan kokea epä johdonmukaisina. Tässä opinnäytetyössä haastateltu Metsähallitus Metsätalous Oy:n edustaja kertoi asiasta seuraavasti (Tiedot ELY-keskusten alueista on poistettu, jotta kuvausta ei yhdistettäisi yksittäisiin viranhaltijoihin):

”Ne [ELY-keskuksen A viranhaltijat] teki hirveän isoja niistä [lisääntymis- ja levähdyspaikkojen] rajauksista, mihin ei saa sitten koskea ollenkaan, että siellä oli semmoista ihan... Isoimmat oli jotain vissiin 6–7 hehtaaria. Kun [ELY-keskus B] teki semmoista alle puolta hehtaaria. [...] Ely-keskukset ovat itsenäisiä ja heillä on hyvin erilaisia linjoja asioihin, mikä on hirveän hankala asia toimijoiden kannalta. Ei se aina välttämättä riitä, että eri ELY-keskusten välillä oli eroja, vaan kun se riippuu myös vielä henkilöstä siellä ELY:n sisällä.”

Suomessa suurin osa maasta on yksityisessä omistuksessa: metsämaasta yli 60 prosenttia on yksityishenkilöiden omistamaa ja metsätalousmaasta yli puolet (Karppinen ym., 2020, s. 6). Liito-oravan suojeluvastuun siirtyminen metsätalousalueilla maanomistajille ja hakkuuoikeuden haltijoille on tuonut omat haasteensa. Kompastuskiviä liito-oravan turvaamisessa talousmetsissä voi olla mm. tietopuutteissa, tiedonkulussa, toimijoiden osaamistasossa ja yksinkertaisesti siinä, ovatko toimijat motivoituneita toimimaan liito-oravakohteilla hyvien käytäntöjen mukaan vai eivät. Suomessa on ollut jonkin verran liito-oravaan liittyviä oikeustapauksia, joissa maanomistajaa tai metsäammattilaista on syytetty luonnonsuojelulain rikkomisesta eli liito-oravan lisääntymis- tai levähdyspaikan hävittämisestä tai heikentämisestä metsänkäsittelyn yhteydessä. Kaikissa tapauksissa syytteistä on kuitenkin luovuttu. (Nissinen, 2023)

Siitä, miten vastuun siirtyminen liito-oravan huomioimisessa ELY-keskuksilta maanomistajille on vaikuttanut liito-oravan kantaan, ei ole ainakaan vielä juurikaan tietoa. Wistbackan (2023, ss. 63–64) tutkimuksessa ELY-keskusten tekemät rajaukset lisääntymis- ja levähdyspaikoille näyttivät olevan liian pieniä turvaamaan liito-oravan, mutta hänen mukaansa vastuun siirtäminen maanomistajien harteille ei ole parantanut tilannetta, pikemminkin päin vastoin. Aleks Salonen (2022) on tutkinut opinnäytetyössään liito-oravan esiintymistä paikoilla, joilla

on tehty hakkuita vuoden 2016 lakimuutoksen jälkeen. Salosen tulosten mukaan nykykäytäntö, jossa maanomistaja tai hakkuuoikeuden haltija vastaa itse metsänkäyttökohteen säilymisestä liito-oravalle kelvollisena, ei näytä riittävän turvaamaan liito-oravaa. Käytäntö näyttää Salosen vertailussa toimivan huonommin kuin aiempi tapa, jossa ELY-keskus teki rajauspäätökset. Salosen selvityksessä noin kolmannes tutkituista paikoista säilyi liito-oravan asuttamina. Avohakkuualueet näyttivät olevan vähemmän suotuisia liito-oravalle kuin harvennuskohteet. On kuitenkin otettava huomioon myös se, että lyhytikäisen liito-oravan elinpiirit voivat jäädä tyhjilleen myös muista syistä kuin hakkuiden takia. Huomionarvoista Salosen työssä on havainto siitä, että joillakin kohteilla oli selviä virheitä luonnonsuojelulain noudattamisessa. (Salonen, 2022, ss. 19–23)

Joskus liito-oravan huomioimisen puutteissa voi olla kyse tiedon puuttumisesta tai tiedonkulun ongelmista. Liito-oravahavaintojen välittämisessä maanomistajille tai hakkuuoikeuden haltijoille tärkeä rooli on Suomen metsäkeskuksella, jonka tulee Metsälain (2009/1478 14 b §) mukaan ilmoittaa maanomistajalle, tiedossaan olevalle maanomistajan edustajalle ja hakkuuoikeuden haltijalle sekä myös ELY-keskukselle, jos sen sama metsänkäyttöilmoitus kohdistuu liito-oravan lisääntymis- tai levähdyspaikkaan. Tämä ilmoitusvelvollisuus koskee lisääntymis- ja levähdyspaikkoja, jotka ovat ELY-keskuksen tiedossa ja joista ELY-keskus on toimittanut tiedon metsäkeskukselle.

Lajihavaintotietojen päivittyminen eri toimijoiden järjestelmiin ei ole ollut aina aukotonta (ks. esim. Metsäkeskus, 2022), mikä on voinut haitata tiedonkulkua viranomaisten ja maanomistajien sekä hakkuuoikeuden haltijoiden välillä. Liito-oravan havaintoaineistojen käyttöä on kuitenkin kehitetty ja vuoden 2023 lopulta saakka metsänkäyttöilmoitusten yhteydessä käytettäviin havaintoaineistoihin kuuluvat kaikki ammattilaishavainnot ja lisäksi asiantuntevien harrastajien havainnot sekä varmistettuja kansalaishavaintoja, kun aiemmin käytettiin vain viranomaisten vahvistamia havaintoja (Vaso, 2024). Maanomistajalla on siis nyt mahdollista saada aiempaa kattavammin tietoa liito-oravan tunnetuista esiintymispaikoista. On kuitenkin muistettava, että kaikki liito-oravan esiintymispaikat Suomessa eivät tietenkään voi olla tietokannoissa eikä niistä ole olemassa kirjattuja havaintoja.

3.3 Liito-orava-LIFE-hanke erilaisten tavoitteiden yhteensovittajana

Liito-orava-LIFE-hanke on Metsähallituksen Luontopalvelujen johtama monen toimijan yhteisprojekti, joka edistää liito-oravan suojelua sen esiintymisalueella EU-maissa eli Suomessa ja Virossa. Suomen liito-oravakannasta suurin osa elää suojelualueiden ulkopuolella, joten lajin suojelun edistäminen talousmetsissä sekä suojelun ja maankäytön ristiriitojen lievittäminen ovat keskeisiä tavoitteita hankkeessa. Osana Liito-orava-LIFE-

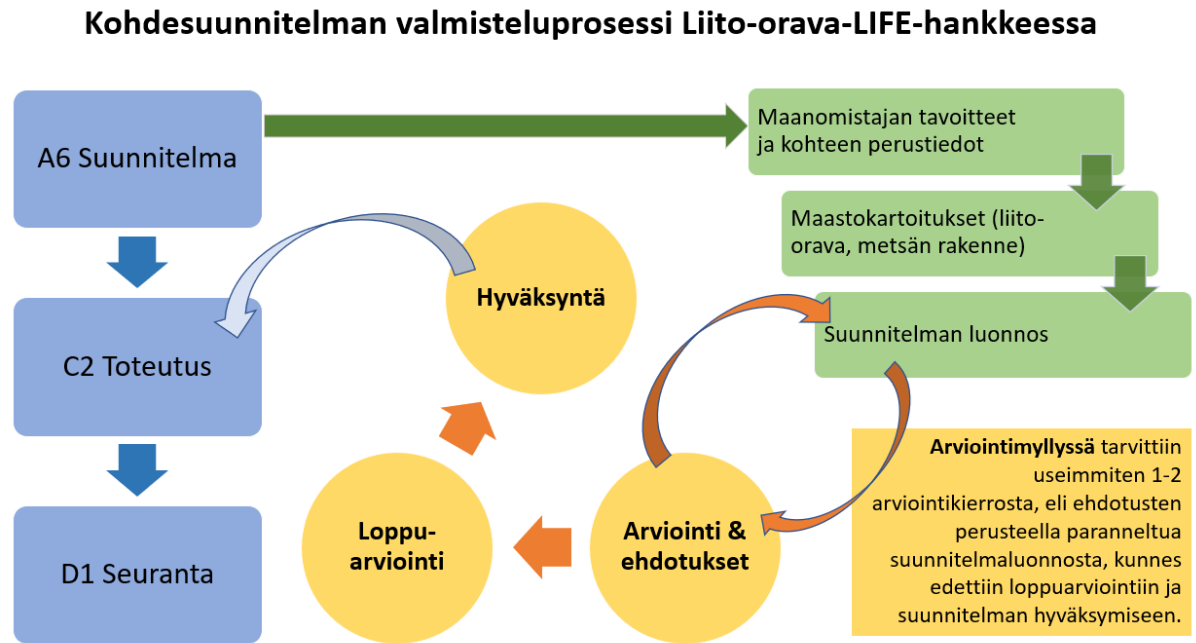
hanketta toteutettiin kokeilu, jossa laadittiin ns. yhteissuunnittelumenetelmällä metsänkäyttösuunnitelmat 37 talousmetsäkohteelle 27 eri maanomistajan mailla. Kohteiden joukossa oli yksityismetsiä, Metsähallitus Metsätalous Oy:n hallinnoimia valtion maita, kuntien omistamia kohteita, yksi metsäyhtiö Tornatorin kohde sekä muutama metsäalan oppilaitos, jotka toimivat kuntien tai valtion mailla. (Hurme ym., 2023)

Liito-orava-LIFE-hankkeen valmisteluvaiheessa otettiin yhteyttä maanomistajiin, joiden kiinteistöllä oli liito-oravahavaintoja, ja mukaan hankkeeseen saatiin joukko vapaaehtoisia maanomistajia. Maanomistajien kanssa tehtiin sopimukset, joiden mukaan he osallistuvat hankkeeseen ilman rahallista korvausta ja saavat kiinteistölleen liito-oravakartoituksen, metsänkäyttösuunnitelman ja liito-oravan esiintymisen seurannan alueella hankkeen aikana. Suunnitelmien mukaisten toimien toteuttaminen oli metsänomistajien vastuulla. (Hurme ym., 2023.)

Metsänkäyttösuunnitelmien laatimiseen osallistui metsäalan, luonnonsuojelun ja maankäytön ammattilaisia ja viranomaisia Liito-orava-LIFE-hankkeessa mukana olevista organisaatioista eli Metsähallituksen Luontopalveluista, Metsähallitus Metsätalous Oy:stä, Suomen metsäkeskuksesta, Suomen luonnonsuojeluliitosta, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK:sta sekä ELY-keskuksista. Yhteissuunnittelulla laadittujen suunnitelmien avulla pyrittiin havainnollistamaan erilaisten tavoitteiden yhteensovittamista eli turvaamaan liito-oravaa kohteilla samalla, kun huomioidaan metsänomistajien muita tavoitteita mahdollisimman hyvin. Yhteissuunnittelun prosessi on esitetty kaaviona kuvassa 4. (Hurme ym., 2023)

Liito-orava-LIFE-hanke on selvittänyt aiemmin kyselyllä yhteissuunnitteluun osallistuneiden näkemyksiä ja kokemuksia prosessista, mutta kokeilun tulosten arvioinnin tueksi tarvittiin myös tietoja mukana olleiden maanomistajien näkökulmista. Tämä opinnäytetyö vastaa tähän tarpeeseen.

Kuva 4. Yhteissuunnitteluprosessi Liito-orava-LIFE-hankkeessa (Hurme ym., 2023).

4 Aineisto ja menetelmä

Tässä opinnäytetyössä selvitetään, miten Liito-orava-LIFE-hankkeessa yhteissuunnittelulla tuotetut metsänkäyttösuunnitelmat vastasivat hankkeeseen osallistuneiden metsänomistajien tavoitteita. Tutkimuskohteena ovat siis metsänomistajien näkemykset ja mielipiteet omista tavoitteistaan ja niiden toteutumisesta suunnitelmissa. Tutkimuskysymys 'miten' ohjaa laadullisen tiedon tuottamiseen ja vastauksia siihen haetaan kvalitatiivisella eli laadullisella lähestymistavalla kartoittaen, kuvaillen ja mahdollisuuksien mukaan selittäen tutkittavien kertomia tavoitteita ja mielipiteitä.

Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti tässä työssä tietolähteenä ovat keskustelut tutkittavien kanssa, aineistolähtöisyys päätelmissä, laadullinen aineistonkeruumenetelmä, kohdejoukon valinta tarkoituksenmukaisesti satunnaisotannan sijaan ja jokaisen tapauksen käsittely ainutlaatuisena (ks. Hirsjärvi ym., 2010, s. 164). Aineiston perusteella ei voida – eikä ole tarkoitus – luoda kattavaa kuvaa hankkeeseen osallistuneiden maanomistajien näkemyksistä, vaan tarkastella haastateltavien esiin nostamia näkökulmia ja tehdä niiden perusteella päätelmiä Liito-orava-LIFE-hankkeen yhteissuunnittelukoikeiluun liittyvistä onnistumisista ja haasteista sekä niiden mahdollisia syistä maanomistajien näkökulmasta.

Aineisto on kerätty teemahaastattelumenetelmällä, josta kerrotaan luvussa 4.1. Tutkimuksen toteutusta avataan luvussa 4.2. Luku 4.3 valottaa aineiston analyysin menetelmää.

4.1 Teemahaastattelu aineiston keruun menetelmänä

Hirsjärven ja Hurmeen (2019, s. 41) mukaan haastattelumenetelmää käytettäessä "tutkijan tehtävänä on välittää kuvaa haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista". Haastattelu tähtää informaation keräämiseen ja haastattelija on suunnitellut sen ennalta saadakseen tutkimusongelmansa kannalta olennaista tietoa. Haastattelussa haastattelija ohjaa keskustelua ja ylläpitää haastateltavan motivaatiota. Haastateltavan tulee voida luottaa siihen, että annettuja tietoja käytetään luottamuksellisesti ja haastateltavaa onkin informoitava asianmukaisesti. (Hirsjärvi & Hurme, 2019, ss. 41–43)

Haastattelun etuja tiedonkeruumenetelmänä ovat Hirsjärven ja Hurmeen (2019, s. 35) mukaan mm. se, että haastateltava on toimiva subjekti ja voi luoda vapaasti ja aktiivisesti merkityksiä sekä se, että haastattelun aikana voidaan syventää, selventää ja asettaa vastauksia laajempaan kontekstiin. Haastattelun ongelmia puolestaan ovat, että haastattelijalta vaaditaan taitoa ja kokemusta onnistuneen haastattelun vetämiseen, haastattelut vievät paljon aikaa, kerätyn tiedon luotettavuuteen vaikuttaa esimerkiksi haastateltavien taipumus antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia ja haastatteluaineiston

analysointi, tulkinta ja raportointi voivat olla haastavia, koska valmiita malleja ei ole. (Hirsjärvi & Hurme, 2019, s. 35)

Tässä opinnäytetyössä haastattelumuodoksi valikoitui teemahaastattelu. Se on puolistrukturoitu haastattelun muoto eli haastattelu etenee tiettyjen raamien puitteissa, mutta korostaa haastateltavan ääntä ja vapautta tuottaa merkityksiä teemoista. Kysymysten muotoilu, mahdolliset jatkokysymykset ja keskustelu teemojen puitteissa ovat vapaita. Haastattelussa voidaan selventää ja tarkentaa kysymyksiä sen mukaan, mitä haastateltava vastaa. (Hirsjärvi ja Hurme, 2019, ss. 47–48; Tuomi ja Sarajärvi, 2018, s. 88)

Teemahaastattelun ominaispiirteet ovat Hirsjärven ja Hurmeen (2019, s. 47) mukaan seuraavat. Haastateltavien tiedetään kokeneen tietyn tilanteen. Tutkija on tutustunut tutkittavan ilmiön osiin, rakenteisiin, prosesseihin ja taustoihin sekä muodostanut niiden perusteella oletuksia tilanteen seurauksista siinä mukana olleille. Näiden tietojensa perusteella hän on muotoillut haastattelurungon. Teemahaastattelu etenee tarkkojen kysymysten sijaan määriteltyjen teemojen varassa, mikä korostaa haastateltavan roolia aktiivisena tiedon ja merkitysten tuottajana. Teemahaastattelu menetelmänä huomioi sen, että ihmisten asioille antamat tulkinnat ja merkitykset ovat keskeisiä ja merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa ja ovat kontekstisidonnaisia. (Hirsjärvi & Hurme, 2019, ss. 47–48)

4.2 Teemahaastattelut Liito-orava-LIFE-hankkeeseen osallistuneille maanomistajille

Tässä opinnäytetyössä haastateltiin viittä Liito-orava-LIFE-hankkeeseen osallistunutta maanomistajaa tai maanomistajan edustajaa. Haastateltavat valittiin opinnäytetyön tilaajan edustajien ja tekijän yhteistyössä tavoitteena saada haastatteluun erilaisia maanomistajia eri puolilta Suomea. Maanomistajat jaettiin ryhmiin, joista kustakin pyrittiin saamaan haastateltava. Tämä on yksi tapa valita haastateltavia laadulliseen tutkimukseen (ks. Hirsjärvi & Hurme, 2019, ss. 58–59). Ryhmiksi määriteltiin yksityiset maanomistajat sekä kunnat ja kaupungit. Lisäksi metsänomistajien joukossa olivat Metsähallitus Metsätalous Oy, metsäyhtiö Tornator ja metsäoppilaitoksia. Haastateltaviksi valikoitui kaksi yksityistä maanomistajaa, yksi kuntamaanomistajan edustaja, Suomen valtion talouskäytössä olevia metsiä hallinnoivan Metsähallitus Metsätalous Oy:n edustaja sekä metsäyhtiö Tornatorin edustaja. Metsäoppilaitoksista ei onnistuttu saamaan haastateltavaa mm. organisaatioissa tapahtuneiden henkilöstövaihdosten takia. Yksityisiä maanomistajia haluttiin haastatteluun useampi kuin yksi, koska he olivat 27 maanomistajan joukossa suurin ryhmä ja heidän joukossaan voi olettaa olevan hyvin erilaisia ihmisiä erilaisine tavoitteineen.

Haastattelurunko muodostettiin taustatyön ja sen perusteella aiheesta syntyneen kuvan pohjalta. Kuten opinnäytetyössä on esitetty, taustatyöhön kuului perehtyminen liito-oravaan lajina ja sen suojeluun lainsäädännön näkökulmasta Suomen ja EU:n tasolla sekä suojelun käytännön toteutukseen ja asiaan liittyviin poliittisiin ja käytännön haasteisiin. Lisäksi taustatyöhön kuului Liito-orava-LIFE-hankkeeseen ja siinä tuotettuun tietoon tutustuminen sekä keskustelut tilaajatahon kanssa. Haastattelurungon luomisessa on hyödynnetty myös *Suomalainen metsänomistaja 2020* -tutkimusta (Karppinen ym., 2020), jossa on kartoitettu kyselytutkimuksella metsänomistajien metsänkäyttöön liittyviä tavoitteita. Haastattelun suunnittelussa on huomioitu, että Karppisen ym. tutkimus koskee yksityisiä metsänomistajia ja siinä esitellyt tavoitteet eivät välttämättä vastaa opinnäytetyön tutkimuskohteisiin kuuluvien organisaatioiden tavoitteita. Haastattelurungon hiomisessa auttoivat Liito-orava-LIFE-hankkeessa työskentelevät asiantuntijat Metsähallituksen Luontopalveluista sekä Suomen metsäkeskukselta.

Haastateltavien yhteystiedot saatiin Suomen metsäkeskukselta tietopyynnöllä. Metsäkeskus edellyttää, että tutkimuskäyttöön annetut tiedot tulee hävittää, kun ne eivät enää ole tarpeen tutkimuksen suorittamiseksi, ja näin on toimittu. Haastateltaviin otettiin yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse ja suostumuksen jälkeen heille lähetettiin ennen haastattelua teemahaastattelun lyhyt runko sekä tiedot opinnäytetyöstä, haastattelun käyttötarkoituksesta ja henkilötietojen käytöstä.

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, etänä, videokuvan kera Teams-ohjelman välityksellä heinä-lokakuun 2023 välisenä aikana. Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin. Haastattelut tallennettiin opinnäytetyöntekijän käyttöön, mihin kysyttiin haastateltavilta lupa. Haastattelujen alussa kerrattiin haastateltaville vielä opinnäytetyöntekijän esittely, tilaajatahon tiedot, oppilaitos ja koulutuslinja, johon opinnäytetyö tehdään ja henkilötietojen käyttö.

Haastatteluaineisto on anonymisoitu niin, että yksityisiä maanomistajia ei voida tunnistaa. Myöskään organisaatioita edustavien haastateltavien nimiä ei käytetä, sillä se ei ole opinnäytetyön kannalta tarpeellista. Organisaatioiden nimet sen sijaan ovat olennaisia tutkimuksen kannalta. Periaatteessa esimerkiksi Liito-orava-LIFE-hankkeessa työskentelevät tai muut aiheeseen erityisesti perehtyneet henkilöt voisivat tunnistaa organisaatioiden edustajat, mutta asialla ei ole merkitystä, koska opinnäytetyö ei käsittele mitään arkaluontoisia tai henkilökohtaisia tietoja ja haastateltavat ovat antaneet suostumuksensa edustaa organisaatioitaan niiden nimet mainiten.

Haastattelurunko on opinnäytetyön liitteenä 1. Liitteenä oleva runko on haastattelijan käyttämä. Haastateltaville lähetetystä versiosta oli poistettu teemojen perään luettelona merkityt esimerkit, jotta ne eivät ohjailisi haastateltavien vastauksia. Esimerkiksi Liito-orava-LIFE-hankkeeseen lähtemisen syyksi ei olisi ehkä myönnetty ympäristöystävällisen maineen tavoittelua, jos tätä olisi kysytty suoraan. Luettelot auttoivat haastattelijaa kysymään mahdollisia lisäkysymyksiä teemoista tarpeen mukaan.

4.3 Aineiston analyysin menetelmä

Tuomi ja Sarajärvi (2018, ss. 104–105) esittävät laadullisen analyysin etenevän pääpiirteissään yleensä neljässä vaiheessa: päätetään, mikä aineistossa kiinnostaa eli mitä keskitytään tutkimaan, sitten aineisto koodataan eli etsitään ja merkitään ne kohdat tai asiat, jotka ovat tutkimuksen kohteena, sen jälkeen aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään ja lopuksi tehdään johtopäätökset. Tässä opinnäytetyössä käytetään aineiston analyysin menetelmänä teemoittelua. Teemoittelussa korostuu, mitä kustakin teemasta on sanottu eli niiden sisältö, ei niinkään se, montako kertaa kyseinen teema haastattelussa esiintyy. Tavoitteena on pilkkoa ja ryhmitellä haastatteluaineisto eri aihepiirien mukaisiin teemoihin ja päästä käsiksi teemoja kuvaaviin näkemyksiin. Laadullisen aineiston analyysi voi kohdistua aineistossa esiintyviin samanlaisuuksiin tai erilaisuuksiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 104–106)

Teemoittelu on aineistolähtöinen menetelmä: teemat syntyvät sen perusteella, mitä aineistosta on viitekehysten ja tutkimuskysymyksen valossa löydettävissä. Teemat eivät siis ole ennakolta määrättyjä lokeroita, joihin aineiston osasia sijoitellaan. Aineiston analyysissä syntyvät teemat eivät myöskään ole samoja kuin aineiston keruumenetelmän eli teemahaastattelun teemat. (Juhila, n.d.)

Vaikka tässä opinnäytetyössä hyödynnetään sekä teemahaastattelun teemojen luomisessa että aineiston analyysissä metsänomistajien tavoiteryhmiä *Suomalainen metsänomistaja 2020* -tutkimuksesta (Karppinen ym., 2020), eivät nämä tavoiteryhmät muodosta kuitenkaan suoraan haastattelun eivätkä analyysin teemoja, vaan analyysia tehdään aineistolähtöisesti. Esimerkiksi esiin nousee haastatteluissa maineen teema, jota Karppisen ym. tavoiteryhmiin ei kuulu.

Kiinnostus kohdistuu tässä työssä siihen, mitä haastateltavat kertovat erilaisista metsänkäyttötavoitteistaan ja niiden toteutumisesta, ei niinkään se, kuinka moni haastateltavista kertoo esimerkiksi virkistyskäyttötavoitteista ja montako kertaa he mainitsevat ne haastattelussa. Huomioin kyllä esimerkiksi sen, toistuuko jokin asia haastattelussa useaan kertaan, sillä se voi kertoa esimerkiksi siitä, että kyseinen asia oli

haastateltavalle erityisen tärkeä tai että asia askarrutti häntä. Lisäksi on keskeistä tehdä johtopäätöksiä siitä, mitkä teemat olivat yhteisiä haastateltaville ja mitkä ehkä eivät. On tärkeää myös tarkastella sitä, miten haastateltavat puhuivat heitä yhdistävistä teemoista. Esimerkiksi kaikki haastateltavat toivat esiin taloudellisen turvan tai tulojen teeman, mutta heillä oli teemaan erilaisia näkökulmia.

Tässä opinnäytetyössä haastatteluaineistosta koodataan esiin maanomistajien tavoitteita ja niiden toteutumista tai toteutumatta jäämistä koskevat kohdat. Tavoitteita koskevat haastattelun osat teemoitellaan käyttäen apuna *Suomalainen metsänomistaja 2020* - tutkimuksen (Karppinen ym., 2020) metsänomistajien tavoiteryhmiä, jotka kuvataan tarkemmin luvun 5 alussa. Eri tavoitteiden teemojen analyysissä keskitytään erityisesti siihen, miten haastateltavat kertoivat niiden toteutumisesta. Esimerkiksi Yksityisen maanomistaja 1:n (luku 5.4) haastattelusta oli teemoittelun mukaan löydettävissä monia erilaisia tavoitteita, joiden joukosta korostuivat taloudelliset tavoitteet ja virkistyskäyttötavoitteet. Näitäkin teemoja voidaan tarkastella vielä yksityiskohtaisemmin, esimerkiksi virkistyskäyttötavoitteiden alta voidaan erotella maisema-arvojen parantaminen, luonnon monimuotoisuuden kohentaminen ja luonnossa liikkuminen tai virkistäytyminen.

5 Tulokset

Tässä luvussa käydään haastatteluaineistoa läpi käyttäen raamina tutkimuskysymystä sekä metsänomistajien metsänkäyttöön liittyviä erilaisia tavoitteita *Suomalainen metsänomistaja 2020* -tutkimuksesta (Karppinen ym., 2020). Karppinen ym. (2020, ss. 16–18) ovat johtaneet 22:sta eri väitteestä viisi eri tavoiteryhmää metsänomistajille. Tavoiteryhmät ovat monitavoitteiset, virkistyskäyttäjät, metsässä tekevät, turvaa ja tuloja korostavat sekä epätietoiset:

Ensimmäinen ryhmä koostui metsänomistajista, joille hyvin monet tavoitteet olivat tärkeitä. Monitavoitteisten ryhmään kuuluville olivat tärkeitä oman metsän tarjoamat taloudelliset hyödyt – taloudellinen turvallisuus ja myyntitulot, työtilaisuudet ja ulkoilu ja aineettomat tavoitteet. Toinen ryhmä, virkistyskäyttäjät, painottivat selkeästi metsänomistuksen aineettomia näkökohtia, kuten luonnon- ja maisemansuojelua sekä ulkoilumahdollisuuksia. Metsän merkitys työtilaisuuksien ja ulkoilun kannalta korostui metsässä tekevien [...] keskuudessa, vaikkei metsä liene monellekaan tärkein tulonlähde. Turvaa ja tuloja korostaville [...] olivat tärkeitä paitsi metsän tuoma taloudellinen turvallisuus ja merkitys sijoituskohteena, myös säännölliset puunmyyntitulot. (Karppinen ym. 2020, s. 18)

Karppisen ym. (2020, ss. 16–18) tavoiteryhmien muodostamiseen käyttämiin 22:een väittämään sisältyi luonnon monimuotoisuuteen, luonnonsuojeluun ja maiseman suojeluun liittyvät väittämät, jotka oli yhdistetty yhdessä muiden aineettomien tavoitteiden kanssa virkistyskäyttäjien tavoiteryhmään. Tässä työssä haastatteluaineistosta koodataan erikseen myös mahdolliset luonnonsuojelu- tai monimuotoisuustavoitteiden teemat, koska luonnonsuojeluun liittyvät tavoitteet saattaisivat olla liito-oravahankkeeseen osallistumisen syynä tai osasyynä joillakin maanomistajilla.

Suomalainen metsänomistaja 2020 -tutkimus ja siinä määritellyt tavoiteryhmät (Karppinen ym., 2020, ss. 16–18) koskevat yksityisiä maanomistajia, joten tavoiteryhmät eivät ehkä ole sellaisenaan sovellettavissa tai hyödyllisiä organisaatioiden tarkasteluun.

Organisaatioidenhan on usein väkisinkin oltava ainakin jonkin verran monitavoitteisia. Niillä on usein ympäristöohjelmia, sertifikaatteja, omia toimintaohjeita jne., joissa määritellyt ympäristö- ja sosiaalisen vastuullisuuden tasot ylittävät lainsäädännön asettaman minimitason. Tässä opinnäytetyössä käytetään tavoiteryhmiä myös organisaatioiden kohdalla, sillä ne auttavat kuitenkin hahmottamaan millaisista erilaisista tavoitteista monitavoitteisuus muodostuu. On huomioitava, että organisaatioilla voi olla tavoitteita, joita ei Karppisen ym. (2020) yksityisiä maanomistajia koskevassa tutkimuksessa tule esiin.

Esimerkiksi organisaatioille yksi tärkeä tavoite voi olla brändin ja maineen rakentaminen tai ylläpitäminen.

Haastatteluista ilmenevien mahdollisten edellä mainittuihin tavoiteryhmiin peilattavien tavoitteiden lisäksi haastatteluaineistoa tarkastellaan tietenkin tutkimuskysymyksen kautta. Tavoitteena on saada haastatteluaineistosta esiin kunkin haastatellun tavoitteet sekä niiden toteutumiseen tai toteutumatta jäämiseen liittyvät näkemykset. Aineistolähtöisen lähestymistavan mukaisesti huomioidaan myös mahdolliset muut esille nousevat tämän opinnäytetyön kannalta merkitykselliset asiat.

5.1 Metsähallitus Metsätalous Oy

Metsähallitus Metsätalous Oy:llä oli Liito-orava-LIFE-hankkeessa yhdeksän metsäkohdetta, joille tehtiin metsänkäyttösuunnitelmat yhteissuunnittelun menetelmällä. Kohteet olivat kooltaan hyvin vaihtelevia, vain parin hehtaarin suuruisista alueista noin sadan hehtaarin kokoisiin. Metsähallitus Metsätalous Oy oli ollut Liito-orava-LIFE-hankkeessa mukana jo hankkeen ideointi- ja suunnitteluvaiheessa Metsähallituksen Luontopalvelujen kanssa. Taustalla oli haastateltavan Metsähallitus Metsätalous Oy:n edustajan mukaan havainto, että metsänkäyttöä suunnittelevat asiantuntijat kokivat usein liito-oravan asuttamat kohteet haastavina suunnitella. Haastateltavan mukaan ainakin Kainuun seudulla on ollut suuria haasteita liito-oravan suojelun ja metsänkäytön sovittamisessa yhteen mm. luonnonsuojelujärjestöjen aktiivisen hakkuiden vastustamisen takia. Kainuun seudulta hankkeeseen valittiinkin Metsähallitus Metsätalous Oy:ltä joitakin sellaisia kohteita, joiden hakkuuaikeita luonnonsuojelujärjestöt olivat vastustaneet. Muutoin hankkeeseen valikoitui sellaisia kohteita, joissa oli ollut liito-oravahaintoja ja jotka olivat metsätalouden näkökulmasta hakkuukypsiä tai harvennusvaiheessa olevia.

5.1.1 Tavoitteena metsänkäytön ja suojelun yhteensovittamisen kehittäminen, taloudellista näkökulmaa unohtamatta

Suomalainen metsänomistaja 2020 -tutkimuksen (Karppinen ym., 2020, ss. 16–18) tavoiteryhmiin peilattaessa Metsähallitus Metsätalous Oy:n edustajan haastattelussa näkyy monitavoitteisuus. Haastattelussa toistuu useamman kerran tavoite erilaisten näkökulmien sovittamisesta yhteen ja mahdollisimman hyvien kompromissien löytäminen. Metsähallitus Metsätalous Oy:n tavoitteet Liito-orava-LIFE-hankkeelle ja siinä tehdyille metsänkäyttösuunnitelmille olivat melko yhtenevät koko hankkeen tavoitteiden (ks. luku 3.3.) kanssa, sillä Metsähallitus Metsätalous Oy on ollut mukana jo hankkeen suunnittelussa,

kuten edellä todettiin. Yhtiössä esiin nousseet suunnitteluhaasteet liito-oravakohteilla olivat vaikuttaneet siihen, että koko hanke on perustettu.

Liito-oravakohteiden kanssa haluttiin lähteä tähän, että miten sitä voitaisiin kehittää, tavallaan sitä metsätalouden ja liito-oravan suojelun yhteensovittamista. Että saataisiin siitä sujuvampaa ja semmoisia hyviä käytäntöjä siihen kehitettyä. [...] Ihan se tavoite, että siellä pystyttäisiin tekemään jonkunlaisia hakkuita, että nähtäisi se, että [liito-oravakohteilla] pystyy toimimaan.

Liito-orava-LIFE-hankkeessa kiistanalaisten kohteiden suunnitteluun voitiin ohjata tavallista enemmän resursseja:

Meillä oli kiistanalaisia kohteita, joille meillä oli esitetty hakkuita, mutta luontojärjestöt oli sitä mieltä, että siellä ei voi tehdä mitään. [...] Tavallaan oli tässä hankkeessa mahdollisuus sitten pyöritellä niitä suunnitelmia monta kertaa, että kun oli ikään kuin varattu niille suunnitelmien tekijöille enemmän työaikaa ja saatiin osa kuluista katettua EU-rahoituksella.

Kaupallisena toimijana taloudellinen näkökulma oli Metsähallitus Metsätalous Oy:lle tärkeä: kuten edellä olevassa lainauksessa ilmenee, tavoitteena oli metsän talouskäyttö liito-oravasta huolimatta. Haastateltavan mukaan ensisijaista oli kuitenkin hankkeessa tehtävä kehittämistyö, jonka toivottiin tuovan hyötyjä pitkällä tähtäimellä, ei niinkään yksittäisistä hakkuukohteista saatava tuotto. Yhdeksällä kohteella, joista osa oli kooltaan pieniä, ei ollut suurelle yhtiölle sellaista merkitystä kuin yksittäisillä hakkuukohteilla voi olla yksityisille maanomistajille, haastateltava korosti:

Tappiollisia hakkuita ei tehdä, että kyllä sieltä pitää vähintään ne kulut saada pois. [...] Mielellään tietysti kun on kuitenkin osakeyhtiö, niin pitää sitten jäädä myöskin taloudellista tulosta. Mutta ei siis sillä tavalla, kuin yksityisellä maanomistajalla, että hänen täytyy nimenomaan tästä kohteesta saada nyt itselleen rahaa. Kyllä se oli enemmän semmoinen pidemmän aikavälin ajatus, että kehitetään sitä [metsäsuunnittelua liito-oravakohteilla], että kun kuitenkin niitä liito-oravakohteita kaiken kaikkiaan on aika paljon valtion mailla, niin että sieltä pystytään myöskin saamaan niitä hakkuutuloja [...].

Metsähallitus Metsätalous Oy on taloudellista voittoa tavoitteleva yhtiö, joka hoitaa ja käyttää talouskäytössä olevia valtion metsiä. Tämä julkisen ja ns. yhteisen kansallisen omaisuuden ja kaupallisen toiminnan yhdistelmä ei ole ongelmaton, kuten haastattelussakin nousi esiin. Tästä lisää luvussa 5.1.3.

Virkistyskäyttöön liittyviä tavoitteita ei haastateltavan mukaan tarvinnut ottaa huomioon hankekohteilla tarkemmin kuin muillakaan metsänkäyttökohteilla, sillä kohteilla ei ollut erityistä virkistyskäyttöä, esimerkiksi erityisiä ulkoilureittejä, eivätkä ne sijainneet matkailukohteiden ympäristössä: ”Sinänsä [hankekohteet ovat] normaalia monikäyttömetsää, että kyllä niitä metsästäjiä ja marjastajia aika paljon liikkuu, kun ne oli kuitenkin hyvin suuri osa aika kohtuullisen tieyhteyden lähellä.”

Metsähallitus Metsätalous Oy käyttää hallinnoimistaan metsäalueista nimitystä monikäyttömetsä, joka on Metsähallituksen verkkosivuilla avattu seuraavasti: ”Monikäyttö tarkoittaa sitä, että puuntuotannon ohella metsissä retkeillään, metsätetään, poimitaan marjoja ja harjoitetaan elinkeinotoimintaa esimerkiksi poronhoidon ja matkailupalvelujen parissa. Metsien käytön suunnittelussa ja metsänhoidossa huomioidaan näiden eri käyttömuotojen tarpeet. Myös metsien biologisen monimuotoisuuden ja muiden luontoarvojen turvaaminen on monikäyttöä. (Metsähallitus, n.d.)”

5.1.2 Suunnitelmat vastasivat melko hyvin Metsähallitus Metsätalous Oy:n tavoitteita

Haastattelun perusteella Liito-orava-LIFE-hankkeessa tuotetut yhdeksän metsänkäyttösuunnitelmaa Metsähallitus Metsätalous Oy:lle vastasivat melko hyvin yhtiön niille asettamia tavoitteita. Kahdella kohteella yhdeksästä ei tehty toimenpiteitä, vaan ne päädyttiin suojelemaan, koska alueilla oli niin paljon vanhojen metsien arvokasta lajistoa. Muilla kohteilla tehtiin erilaisia hakkuita. Päättävöitteena haastateltava piti suojelun ja metsänkäytön yhteensovittamisen kehittämistä, ja tähän tavoitteeseen suhteutettuna hän piti suunnitelmia melko onnistuneina:

Ajatus siinä oli, että ei se liito orava tarkoita sitä, että siellä [metsäkohteella] ei voi tehdä yhtään mitään, vaan että se pitää vaan sovittaa siihen liito-oravaan. Ja kyllähän niillä kohteilla, missä ei ollut sitten esimerkiksi muita [luonto]arvoja – siellähän oli Kainuussa sitten näitäkin metsiä, missä oli jotain vanhojen metsien lahoppuun lajistoa niin paljon, että siellä se rajoitti enemmän kuin liito orava – [...] niin kyllä se onnistui ihan hyvin, että kyllä me pystyttiin sitten tekemään [hakkuita]. Päästiin sinänsä siihen tavoitteeseen. [...] Meidän suunnitelmien tekijöillekin tuli se kokemus, että joo, kyllä vaikka siellä on se liito orava, niin siellä jotakin voi tehdä.

Kuitenkin haastateltava korosti, että Liito-orava-LIFE-hankkeessa tehdyt suunnitelmat olivat poikkeuksellisen perusteellisia verrattuna tavanomaiseen metsänkäytön suunnitteluun Metsähallitus Metsätalous Oy:ssä ja suunnitelmia tuleekin siksi tarkastella hankkeen kontekstissa eikä verrata tavallisiin suunnitteluprosesseihin. Hankkeessa tehtyjen

suunnitelmien arvo liittyi niistä saataviin uusiin oppeihin, ei siihen, että hankkeen suunnitteluprosessia voitaisiin sellaisenaan toistaa arkityössä.

Meidän normaaliin suunnitteluprosessiin verrattuna niin nehan [Liito-orava-LIFE-hankkeessa tehdyt metsänkäyttösuunnitelmat] oli hirvittävän yksityiskohtaisia ja työläitä. Niin ehkä joo, kyllä olemme hankkeen kannalta ihan tyytyväisiä suunnitelmiin, mutta tuskin teemme jatkossa ihan samanlaisia.

Taloudellisesta näkökulmasta Metsähallitus Metsätalous Oy:ssä ei oltu täysin tyytyväisiä metsänkäyttösuunnitelmiin ja niiden mukaan toteutettuihin käsittelyihin kohteilla.

Siinä mielessä [tavoitteet toteutuivat] hyvin, että pystyttiin kuitenkin tekemään niitä hakkuita useimmissa kohteissa, että se ei ollut tosiaan sitten liito-oravasta johtuva asia, se missä ei pystytty tekemään ollenkaan. Mutta olisi toivottu, että siellä olisi pystytty tekemään enemmän hakkuita ja sitten vähän niinkun eri tyyppisiä myöskin.

Erilaisten hakkuiden osalta haastateltava oli sitä mieltä, että kohteilla tehdyt kohtuullisen varovaiset käsittelyt eivät vastaa arkitodellisuutta, jossa liito-oravakohteillekin tehdään hakkuuaukkoja. Näin ollen avohakkuiden puute hankekohteiden joukossa voisi haastateltavan mielestä heikentää niiden merkityksellisyyttä ja käyttökelpoisuutta metsätalouden arkitodellisuuteen peilattavina esimerkkeinä ja koulutuskohteina.

Metsänkäyttösuunnitelmien toteutusta haastateltava piti pääosin suunnitelmien mukaisena, mutta parilla kohteella hakkuut olivat hänen mukaansa liian varovaiset. Yhdellä hankekohteella käytiin jälkikäteen uudelleen poistamassa lisää puuta, koska ensimmäinen hakkuu oli toteutettu varovaisemmin kuin suunnitelma edellytti.

5.1.3 Valtion maiden käyttö tarkassa syynissä

Metsähallitus Metsätalous Oy:n edustaja piti tärkeänä Liito-orava-LIFE-hankkeeseen osallistumisen tuloksena hankkeessa saatuja uusia oppeja. Haastateltavan mukaan hankkeen kautta on saatu lisää käytännön kokemusta ja uusia koulutusmateriaaleja sekä koulutuskohteita, joiden avulla voidaan havainnollistaa suunnittelua liito-oravan elinalueilla. Haastateltavan mukaan yksi havainto oli, että helpointa ja myös liito-oravan suojelun kannalta parasta olisi suunnitella suuria alueita kerrallaan, jolloin toisissa osissa kohdetta voidaan ehkä tehdä voimakkaampaa metsänkäyttöä, mutta samalla jättää liito-oravan pärjäämisen kannalta keskeiset metsänkohdat ja kulkuyhteydet rauhaan.

Lisäksi haastateltavan mukaan hankkeessa oli hedelmällistä, joskin myös ajoittain haastavaa, tehdä yhteistyötä luonnonsuojelusektorin kanssa:

Me huomattiin hirveän paljon ihan semmoista, että me tulkitaan termejä eri tavalla. Poimintahakkuu tarkoitti metsätalousammattilaiselle ihan eri asiaa kuin luonnonsuojeluliiton edustajalle. Käytettiin samoja sanoja, mutta [...] toinen puhuu aidasta ja toinen aidan seipäistä. Että tää on ollut myöskin semmoinen oppimisprosessi. [...] Mä sanoisin, että ollaan paremmissa puheväleissä ehkä ja paremmin ymmärretään toisiamme nyt myöskin sitten suojelupuolen kanssa, kun ennen hanketta.

Haastateltava korosti, että yhteistyön ja luottamuksen rakentamiseen luonnonsuojelun ja metsätalouden edustajien kesken olisi hyvä jatkaa, ja siihen tulisi kiinnittää paljon huomiota, jos vastaavia hankkeita toteutettaisiin jatkossa:

Totta kai pitkään on ollut sitten jo se luonnonsuojelun ja metsätalouden semmoinen vastakkainasettelu, että kyllähän siihen tartuttiin siinä [hankkeen] alkuvaiheessa. Mutta ehkä juuri se, miten ihmiset kommunikoi [on tärkeää ottaa huomioon], että siihen panostaa heti siihen alusta saakka, että se ei vahingossa lähde sitten väärille raiteille ihan vaan sen takia, että on ymmärretty jotakin väärin.

Haastattelussa nousi esiin myös ristiriita, jonka haastateltava näki suhtautumisessa valtion metsien talouskäyttöön verrattuna yksityisten maanomistajien toimintaan. Vaikka liito-oravan suojelua koskeva lainsäädäntö koskee samalla tavalla yksityisiä maanomistajia kuin valtion mailla toimivaa Metsähallitustakin, haastateltava näki, että niin Liito-orava-LIFE-hankkeessa kuin muutoinkin Metsähallitukseen kohdistuu tiukempia vaatimuksia kuin yksityisiin maanomistajiin ja sen toimintaan vaikutetaan ulkopuolelta enemmän. Haastateltavan mukaan Metsähallitukseen kohdistuu painetta järjestötahoilta ja kansalaisilta.

Lakihan on ihan sama kaikille maanomistajille, mutta Metsähallitukseen on suhtauduttu eri tavalla, että meiltä on ikään kuin vaadittu isompia alueita säästettäväksi kuin yksityisiltä [maanomistajilta]. Oli vähän sama tässä LIFE-hankkeessakin, että se oli paljon helpompi siellä yksityispuolella, että 'no, omistaja haluaa tehdä näin, että hän ei suostu jättämään enempää kuin laki vaatii', niin eihän siinä voinut hankkeella sanoa sitten mitään sen enempää.

Haastateltava muistutti liito-oravaa koskevan lainsäädännön olevan sama kaikille, mutta piti kuitenkin ymmärrettävänä, että valtion metsäkäyttöön kohdistuu tiukempia vaatimuksia vastuullisuudesta kuin yksityiseen metsänomistukseen: "Ilman muuta itse olen sitä mieltä, että niinhän se kuuluu ollakin, että kyllä valtion pitää vähän niinkun näyttää esimerkkiä." Metsähallitus Metsätalous Oy:llä on myös omat ympäristöohjeensa, jotka asettavat lainsäädäntöä tiukempia raameja metsäkäytölle valtion mailla.

5.2 Kokkolan kaupunki

Kokkolan kaupunki lähti Liito-orava-LIFE-hankkeeseen mukaan hankkeesta tulleen yhteydenoton myötä. Haastateltavan Kokkolan kaupungin edustajan mukaan hankkeen katsottiin sopivan hyvin yhteen kaupungin strategian ja metsänhoito-ohjelman kanssa. Kokkolan kaupungin nettisivujen mukaan kaupungin metsienhoidossa noudatetaan ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden periaatteita ja liito-oravien asuttamiin metsäalueisiin sekä lahopuun lisäämiseen kiinnitetään erityistä huomiota (Kokkola, n.d.). Kokkolasta valikoitui Liito-orava-LIFE-hankkeen suunnittelukohteeksi alue, jossa metsänkäytön suunnittelu oli haasteellista erilaisten ja osin ristiriitaisten alueeseen kohdistuvien odotusten ja paineiden vuoksi.

5.2.1 Tavoitteena monilajinen, terve ja virkistyskäyttöön soveltuva metsä

Kun Kokkolan kaupungin edustajan haastattelua katsotaan *Suomalainen metsänomistaja 2020* -tutkimuksen (Karppinen ym., 2020, ss. 16–18) tavoiteryhmien näkökulmasta, nousee esiin monitavoitteisuus. Kokkolan kaupungin tavoitteisiin hankekohteen metsänkäyttösuunnitelman suhteen kuuluu niin ympärisönsuojeluun liittyviä, virkistyskäyttö- kuin taloudellisiakin tavoitteita. Hankekohteeksi valikoitui alue, johon kohdistuu erilaisia paineita:

Meillä on siellä [hankekohteella] niin kuin metsän ja puuston kanssa ongelmia. [...] Pääasiassa metsänhoidon historian takia se on hyvin kuusivaltainen, siellä on jopa ihan puhtaita kuusikoita, joissa on kohtuullisen vakava tyvilahosairaus. Sitten siellä on huviloita. Siellä on virkistyskäyttöä aika runsaasti tällä kyseisellä alueella. Sitten siellä on liito-orava.

Edellä mainittujen asioiden lisäksi Kokkolan hankealueella on myös ulkoilureitti ja alueen lähellä uimaranta, mikä lisää ihmisten liikkumista hankealueella. Kokkolan kaupungin edustajan mukaan metsänkäytön suunnittelu hankekohteeksi valitulla alueella on ollut vaikeaa ja keskeisenä tavoitteena olikin siis saada hankkeen metsänkäyttösuunnitelman muodossa ratkaisu suunnittelun haasteisiin: ”No kyllä meillä oli tavoitteena lähinnä se, että me löydettäisiin keino uudistaa sitä metsää ilman, että [...] meidän tarvitsisi sitten sekä ELY-keskuksen että muiden tahojen kanssa käydä koko ajan sitä juupas-eipäs-keskustelua.”

Kokkolan kaupungin tavoitteena oli Liito-orava-LIFE-hankkeen resurssien avulla saada alueelle suunnitelma, jossa tyydyttävällä tavalla yhdistyisivät erilaiset tavoitteet eli liito-oravan suojelu, tyvilahosta kärsivien kuusikoiden uudistaminen, metsän puulajiston ja rakenteen monipuolistaminen sekä virkistyskäyttömahdollisuuksien ja maisema-arvojen säilyttäminen.

Tyvilahosta kärsivät kuuset ovat taloudellisesta näkökulmasta metsänomistajalle huono asia, mutta metsän monimuotoisuuden kannalta lahopuu taas on tärkeä elementti. Kokkolan kaupungin tavoitteena oli puustoltaan terve ja puulajistoltaan kuusikkoa monipuolisempi metsä, joka olisi myös taloudellisesta näkökulmasta tuottavampi kuin lahovaurioinen kuusikko. Taloudellisesta näkökulmasta Kokkolan kaupungin tavoite oli samankaltainen kuin Metsähallitus Metsätalous Oy:n eli tappiollisia hakkuita ei ollut tarkoitus tehdä.

[Tavoitteena oli, että] me saataisiin sinne ennen kaikkea terve metsä ja pikkaisen [...] puulajivaihtelua ja sitä kautta saataisiin sitä metsän terveyttä parannettua ja silloin kun se metsä olisi terve, niin se olisi myös siinä rajoissa tuottava, mitä me nyt tuolta alueelta ylipäättään tuottoa halutaan... Että tuohan ei ole ole sillä tavalla optimaalisen tai maksimaalisen metsätalouden alue, koska siellä on niitä muitakin käyttömuotoja. Mutta meidän metsäohjelmaan on kirjattu, että esimerkiksi virkistyskäytön alueiden metsiä kuitenkin hoidetaan taloudellisesti kestäväällä tavalla. Eliikkä jonkunlaista tuottoa sieltä halutaan ja toisaalta, että se metsänhoito missään nimessä ei saa olla taloudellisesti miinusmerkkistä.

Kuten Metsähallitus Metsähallitus Oy:n edustaja, myös Kokkolan kaupungin edustaja näki hankkeen tuovan etua pikemminkin pitkällä tähtäimellä kuin yksittäisen metsäkohteen kontekstissa: ”Ajatuksena oli se, että jos me tuon hankkeen kautta saataisiin sitten työkaluja ja toisaalta sitten vinkkejä siihen, että miten me siellä kyseisellä alueella ja laajemmalla alueella jatkossa voitaisiin menetellä ja toimia.”

Erilaisia yhteensovittavia tavoitteita ja niiden keskinäistä tärkeysjärjestystä arvioidessaan haastateltava painotti laissa määritellyn liito-oravan suojelun velvoitteen olevan lähtökohta, jonka pohjalta muita tavoitteita ja niiden mahdollisia toteuttamistapoja alettiin pohtia. Toisaalta haastateltava ei sanonut, että kaupungin olisi tarkoitus suojata liito-oravaa voimakkaammin tai laajemmin kuin mitä laki minimissään edellyttää, esimerkiksi tavoitteena ei ollut siirtää liito-oravan elinaluetta suojelun piiriin vaan säilyttää kohde metsätalouksikäytössä. Myös virkistyskäytöllä oli merkittävä painoarvo suhteessa muihin tavoitteisiin.

Liito-orava on lailla suojattu ja suojeltu laji. Niin se tietysti on lähtökohta, että mitä tahansa me tehdään, niin tätä lajin esiintymistä ja lajin elinympäristöä me ei voida heikentää. [...] Sitten halutaan toisaalta jonkunlaista tuottoa ja sitten ylläpitää metsän monipuolisuutta ja monimuotoisuutta, niin että se myös virkistyskäyttäjälle on selkeästi hoidettu metsä. Siellä tehdään metsänhoitoa ja metsätaloutta harjoitetaan, mutta kuitenkin niin, että se ei näyttäytyisi negatiivisena, vaan se näyttäytyisi positiivisena myös virkistyskäytön silmissä. Joo, että se ehkä se liito orava on tietyllä tapaa se ykkönen, joka sanelee sitten näitä muita asioita, jotka aika

lailla tasavertaisena viedään eteenpäin ja taloudesta tingitään virkistyskäytön ehdoilla, mutta toisaalta sitten myöskään virkistyskäyttö ei pelkästään ohjaa sitä, että mitä siellä metsässä tehdään.

5.2.2 Suunnitelma vastasi Kokkolan kaupungin tavoitteita hyvin

Liito-orava-LIFE-hankkeessa tuotettu metsänkäyttösuunnitelma Kokkolan kaupungille vastasi haastatellun kaupungin edustajan mielestä hyvin kaupungin tavoitteita. Haastateltava piti hyvänä tapaa, jolla kaupungin edustajat oli osallistettu hankkeeseen ja oli tyytyväinen siihen, kuinka maanomistajan tavoitteita oli kuunneltu ja otettu huomioon suunnitelman laatimisessa.

Mä odotin sitä, että hankkeen kautta tulisi tavallaan tiukemmat raamit, mitä tehdään. Mä olin vähän jopa positiivisesti hämmästynyt siitä, että kuinka hyvin maanomistajan toiveet ja tavoitteet huomioitiin ja jopa niin, että siinä vaiheessa kun suunnitelmasta oli viimeinen luonnos [...] niin meille tuli kommentille se, ennen kuin se meni sitten hankeryhmän käsittelyyn ja hankeryhmän hyväksyntään. Että me päästiin sitä suunnitelmaakin näkemään jo hyvissä ajoin.

Sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta haastateltava piti metsänkäyttösuunnitelmaa ja sen toteutusta hyvänä, sillä toimenpiteet alueella saivat haastateltavan tietojen mukaan paikallisten ihmisten ja alueen käyttäjien laajan hyväksynnän:

Virkistyskäytön kautta ja huvila-asukkailta ei ole tullut minkäänlaista negatiivista palautetta tästä hankkeesta, pikemminkin päinvastoin. Ihmiset on hyväksyneet ne toimenpiteet mitä siellä on tehty, kun saatiin se tietoisuus leviämään, että mikä tämä jutun idea on ja että täällä on laji, jonka elinympäristöä halutaan turvata.

Haastateltava piti suunnitelmaa ja sen toteutusta melko onnistuneena myös luonnonsuojelu- ja taloustavoitteiden osalta. Hänen tietonsa mukaan alueella havaittiin myös hakkuiden jälkeen liito-oravaa ja asian vahvistaa myös Liito-orava-LIFE-hankkeen seuranta (projektipäällikkö Tea Heikkinen, Suomen metsäkeskus, henkilökohtainen tiedonanto 22.3.2024). Suunnitelmassa laskettu puukertymä alueelta – joka ei tosin ollut kovin merkittävä – myös saavutettiin hakkuissa ja siinä mielessä taloudellinen tavoite saavutettiin. Metsänkäyttelyn toteutumista alueella haastateltava piti suunnitelman mukaisena.

Haastattelussa tuli kuitenkin ilmi, että kaupungin hankekohteella hakkuukertymä ja kohteelta saatava tuotto suhteessa kohteella käytettyyn työaikaan oli ollut pienempi kuin ns. tavanomaisilla kohteilla. Tämä ei vähentänyt haastateltavan mukaan tuloja maanomistajalta, mutta sen sijaan urakoitsijalle kohde, jossa työtä joudutaan tekemään tavanomaista hitaammin, voi olla haastava.

Todettiin, että se oli noin 30% kalliimpaa, näiden toimenpiteiden tekeminen, verrattuna tammöiseen ihan perinteiseen metsätaloustoimintaan – uudistamiseen, harvennukseen ja muuhun hakkuuseen – koska siellä oli niitä tiettyjä erityisehtoja mitä piti toteuttaa. Että me tietysti maanomistajalla saatiin rahamme, mutta urakoitsijalle se ei ole [yhtä kannattavaa kuin tavanomainen urakointikohde].

5.2.3 Liito-orava-LIFE-hankkeesta uutta osaamista metsäsuunnitteluun

Kokkolan kaupungin edustaja kertoi haastattelussa pitävänsä Liito-orava-LIFE hankkeeseen osallistumista hyödyllisenä. Hän piti hyvänä erityisesti sitä, että hankkeessa metsänkäsittelysuunnitelman tekemiseen osallistui niin metsätalouden kuin luonnonsuojelun ammattilaisia, jolloin suunnitelma perustui monialaiseen osaamiseen. Haastateltava piti hankekohteella saatuja oppeja hyvinä ja käyttökelpoisina mahdollisesti muissakin kaupungin kohteissa. Hän sanoi kuitenkin toivoneensa enemmän oppeja pitkän tähtäimen metsänhoidon suunnitteluun:

Jäin kaipaamaan tavallaan katsetta eteenpäin, että nyt tehtiin ikään kuin kertaluontoisesti asioita. [...] Meillä oli hankealueella ihan taimikoita ja nuoriakin metsiä, jotka sitten jossakin vaiheessa tulevaisuudessa tulee käsittelyyn, että olisin kaivannut myös työkaluja siihen, että miten tällaista, sanotaan 20-vuotiasta metsää, joka ei ole vielä edes harvennusvaiheessa, [...] lähdetäisiin käsittelemään, jotta se sitten kahdenkymmenen ja kolmenkymmenen vuoden päästä omaisi sitä potentiaalia, että sitten siellä pystyy sekä metsätaloutta harjoittamaan että liito-oravaa suojelemaan.

Haastateltava kertoi hankkeen lisänneen hänen ymmärrystään liito-oravan tarpeista lajina ja näiden tarpeiden huomioimisesta metsätalouden alueilla.

Mulla on itselle [...] vahvistunut se käsitys, että siinä on kolme juttua, mitä pitää huomioida ja kaikki muu on sitten ikään kuin sivuseikka. Ja ne kolme juttua on, että pitää olla riittävä määrä sopivia pesäpaikkoja, on ne sitten kolopuita, pönttöjä tai rakennuksia. Sitten pitää olla tietyllä etäisyydellä paikka, joka soveltuu ruokailuun, missä on ravintoa riittävästi. Ja sitten kaikista tärkein on se kulkuyhteys. Niin että ne pääsee liikkumaan paikasta toiseen. Ja jos nää kolme asiaa toteutuu, niin loppujen lopuksi se avohakkuukaan ei ole sellainen asia, että se olisi poissuljettu.

Haastateltava piti haastavana liito-oravan turvaamisessa kulkuyhteyksien ja elinympäristöverkostojen säilyttämistä, sillä maanomistus on pirstaloitunut ja laajojen alueiden kokonaisvaltainen suunnittelu siksi usein hankalaa ellei mahdotonta. Haastateltava piti uskottavana, että liito-orava voi pärjätä joissakin kaupungeissa jopa talousmetsiä

paremmin (ks. sivu 4), sillä kaupunkialueella kokonaisvaltaisempi suunnittelu kytkeytyneine viheralueineen on mahdollista, toisin kuin taajamien ulkopuolella, jossa talousmetsien käsittelystä vastaa kukin maanomistaja alueellaan yleensä ilman mitään laajempaa alueellista suunnittelua.

5.3 Metsäyhtiö

Metsäyhtiö Tornator Oy:llä oli Liito-orava-LIFE-hankkeessa mukana yksi kohde, jossa tiedettiin olevan vanhoja liito-oravahavaintoja. Tornatoria edustava haastateltava huomautti, että hän ei ole ollut töissä yhtiöllä vielä silloin, kun yhtiö lähti mukaan Liito-orava-LIFE-hankkeeseen, joten hänen tietonsa hankkeeseen mukaan lähtemisen syistä ja osallistumisen alkuvaiheesta ovat toisen käden tietoa.

5.3.1 Talousnäkökulma korostuu tavoitteissa

Metsäyhtiö Tornatorin edustajan mukaan yhtiön tavoitteena yleisesti ottaen on tehdä ”ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää metsänhoitoa”. Toimintaa ohjaavat metsien FSC- ja PEFC-sertifikaatit. Lisäksi yhtiöllä on oma monimuotoisuusohjelma. Haastateltava kertoi, että yhtiö oli päättänyt osallistua Liito-orava-LIFE-hankkeeseen, koska hankkeessa saatiin konkreettista apua hankekohteen suunnitteluun ja koko organisaation tasolla tavoitteena oli tiedon ja osaamisen lisääminen liito-oravakohteiden suunnittelussa: ”Ei se on sille paikalliselle suunnittelijalle, joka sen alueen suunnittelisi muutenkin, konkreettinen tuki. Sitten on tämä organisaatiotason mahdollinen hyöty ja sitten PR-hyöty ehkä.”

Haastateltavan mukaan ”PR-hyöty”, yrityksen julkisuuskuvan tai maineen kehittäminen, oli yksi hankkeesta mahdollisesti saatava hyöty, vaikka haastateltava ei tiennyt, oliko se ollut vaikuttamassa hankkeeseen osallistumiseen vai ei.

Sitä ei ehkä siinä vaiheessa [hankkeeseen osallistumista harkitessa] ole osattu ajatella, mutta totta kai sillä on myös arvonsa, niin kuin tällainen julkisuusarvo. Että jos miettii, miten vaikka metsätaloutta yleisesti ottaen tällä hetkellä julkisuudessa riepotellaan, niin jos voi olla mukana myös jossain hyvässä, joka ehkä joskus jossain mainitaan, niin on se [...] kotiin päin.

Taloudellisesta näkökulmasta Tornatorin tavoite Liito-orava-LIFE-kohteelleen oli samankaltainen kuin Metsähallitus Metsätalous Oy:llä ja Kokkolan kaupungilla omille kohteilleen: tappiota ei saisi tulla, mutta suuria tuottoja ei odoteta.

Täytyy olla valmiita hyväksymään se, että se ei ole yhtä tuottavaa kuin jossain toisessa paikassa. [...] Mutta myöskään ’plus-miinus-nolla’-tulos ei ole kannattavaa,

koska se aika, mitä siihen suunnitteluun menee, on pois jostain tuottavasta työstä. Siinä taas ei sitten ole mitään järkeä. Eli käytännössä taloudelliset tavoitteet on, että sen pitää olla kannattavaa, että päästä plussan puolelle, mutta mitään konkreettisia niin kun rahallisia tavoitteita ei asetettu.

Haastateltavan mukaan yksittäisellä metsäkohteella ei ollut juurikaan taloudellista merkitystä satoja tuhansia metsähehtaareja omistavalle yhtiölle, mutta kun liito-oravaa esiintyy monilla yhtiön kohteilla, voi niistä yhdessä jo kertyä taloudellisesti merkittäviä vaikutuksia. Haastateltavan mukaan liito-oravakohteita on yhtiön alueella melko paljonkin.

Jos meillä ei ole osaamista tai uskallusta sitten käsitellä niitä [liito-oravakohteita] ja ne jätettäisiin ikään kuin varmuuden vuoksi käsittelemättä tai, tämä on nyt vähän tämmöinen raflaava sana, ylisuojeltaisiin – se ei kuitenkaan tarvitse mitään semmoista totaalisuojelua, siis metsän rauhaan jättämistä, vaan on mahdollista suunnitella niin, että siellä yhdistyy talous ja luontoarvot – niin en osaa sanoa kuinka suuresta summasta puhuttaisiin, mutta se olisi jo merkittävä.

Virkistyskäyttönäkökulmaa ei haastateltavan mukaan hankekohteella tarvinnut huomioida, koska alueella ei ollut esimerkiksi retkeilyrakenteita tai virallisia polkuja. Kohteen liepeillä on vapaa-ajan asutusta, mutta se ei haastateltavan mukaan vaikuttanut suunnitteluun.

Suomalainen metsänomistaja 2020 -tutkimuksen (Karppinen ym., 2020, ss. 16–18) tavoiteryhmiin peilaten Tornatorin tavoitteissa painottuu taloudellinen näkökulma, mutta yhtiö oli kuitenkin hankkeessa mukana monitavoitteisesti. Tarkoituksena oli löytää keinoja suunnitella entistä paremmin metsien hyödyntämistä liito-oravakohteella. Haastateltava mainitsi myös mainehyödyn mahdollisena positiivisena vaikutuksena, joka hankkeesta voitaisiin saada.

5.3.2 Kokonaiskuva: Liito-orava-LIFE-hankkeen suunnitelma vastasi Tornator Oy:n tavoitteita

Tornatorin edustajan mukaan yhtiön tavoitteet toteutuivat pääosin hyvin Liito-orava-LIFE-hankkeessa tuotetussa metsänkäyttösuunnitelmassa: ”Kokonaiskuva on, että tavoitteet siinä toteutui hyvin meidän osalta. Voidaan esimerkiksi mahdollisesti käyttää kyseistä kohdetta tämmöisenä omana koulutuskohteena. Mikä on sitten tosi arvokasta meille jatkossa.”

Kuten myös Kokkolan kaupungin edustaja, Tornatorin edustaja nosti haastattelussa esiin urakoitsijanäkökulman hankekohteen suunnitteluun ja metsänkäsittelyyn. Haastateltava ei arvostellut Liito-orava-LIFE-hankkeessa tehtyä metsänkäsittelysuunnitelmaa, mutta puhui

yleisellä tasolla siitä, että luonnonhoito- ja suojelutoimien tulee olla yhtiölle taloudellisesti järkeviä, jotta niitä kannattaa toteuttaa.

Jotta [luonnonhoidon ja suojelun tavoitteet] olisi järkevä toteuttaa, niin niitten pitää olla aina taloudellisesti myös järkeviä. [...] Me ei voida ruveta sipistelemään asioita ja tekemään niin kuin puu ja oksa kerrallaan. [...] Pitää pystyä tekemään riittävän selkeitä ja karkeitä ohjeita, [...] että ne on myös urakoitsijan kannalta järkeviä.

Haastateltavan mukaan suunnittelussa voidaan tehdä hyvinkin tarkkaa ja yksityiskohtaista työtä, mutta siinä olisi otettava huomioon se, että hakkuut olisivat myös toteutettavissa kustannustehokkaasti. Itse hankekohteen toimenpiteiden toteuttamisesta haastateltavalla ei ollut täysin selvää käsitystä.

Mahdollisen yhtiön maineelle koituvan hyödyn – joka ei toki ollut metsänkäsittelyn suunnitteluun liittyvä tavoite – toteutumisesta ei haastateltavalla ollut arviota. Haastateltavan mukaan viestinnällistä tai mainehyötyä olisi ehkä voitu saada hankkeeseen osallistumisesta enemmän, jos hankkeen taholta yhteydenpito Tornatorille olisi ollut aktiivisempaa.

5.4 Yksityinen maanomistaja 1

Liito-orava-LIFE-hankekohteista, joiden metsänkäytön suunnittelussa kokeiltiin yhteissuunnittelumenetelmää, suuri osa oli yksityisten maanomistajien mailla. Näiden maanomistajien joukkoon mahtuu varmasti yhtä monta erilaista näkemystä kuin maanomistajakin on, mutta tähän opinnäytetyöhön haastateltiin kahta yksityishenkilöä.

Yksityinen maanomistaja 1 (myöhemmin myös Maanomistaja 1) pitää maatilaa ja hänellä on verrattain suuri hehtaarimäärä metsää ja maatalousmaata. Metsänomistajien ikää ei tässä opinnäytetyössä tiedusteltu, mutta Maanomistaja 1 on työkäinen. Metsästä saatavat tulot muodostavat merkittävän osuuden hänen kotitaloutensa tuloista. Maanomistaja 1 asuu tilallaan ja Liito-orava-LIFE-hankekohde sijaitsee melko lähellä asuintaltoa.

Suomalainen metsänomistaja 2020 -tutkimuksen (Karppinen ym., 2020, s. 20) tuloksiin peilaten Yksityinen maanomistaja 1:n kaltaiset päätoimisina maa- ja metsätalousyrittäjinä toimivat metsänomistajat muodostivat kymmenesosan tutkituista yksityisistä metsänomistajista, mutta omistivat 15 prosenttia metsäalasta. Keskimäärin he siis omistivat muita yksityisiä metsänomistajia suurempia metsätiloja. Metsänomistajista yli kolmasosa asui tilallaan ja tilalla asuminen oli sitä yleisempää, mitä suurempi omistus oli. Sekä tilalla asuvien että maa- ja metsätalousyrittäjinä toimivien metsänomistajien joukossa oli Karppisen ym. (2020, s. 20) tutkimuksen mukaan keskimääräistä hieman useammin metsänomistustavoitteiltaan monitavoitteisia ja toisaalta harvemmin epä tietoisia ja

virkestyskäyttäjiä. Maanomistaja 1 on todellakin monitavoitteinen eikä tavoitteisiin liity epä tietoisuutta, mutta toisaalta virkestyskäyttöön liittyvät tavoitteet olivat hänelle myös merkittäviä.

5.4.1 Tavoitteena ekologisesti ja taloudellisesti kestävä metsänhoito sekä silmää miellyttävä ympäristö

Maanomistaja 1:n tilalla – ja liito-oravan elinalueella – on arvokasta perinneympäristöä, jota on hoidettu karjan laidunnuksella, mihin maanomistaja on saanut maatalouden ympäristötukea. Tämä vaikutti haastateltavan mukaan siihen, että hän päätti osallistua Liito-orava-LIFE-hankkeeseen. Perinneympäristö ja sen hoito vaikuttivat myös tavoitteisiin, joita metsänkäyttösuunnitelmalle hankekohteella asetettiin.

Kohde on maakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi ja siellä nimenomaan pitäisikin päästä hakkaamaan kuusta sieltä pois, että saataisiin valoa sinne ja tää [Liito-orava-LIFE-hanke] sopii kauhean hyvin tähän sitten. Ja toinen tekijä on se, että kun tää liito-orava on noin ainakin niinkun metsänomistajan näkökulmasta semmoinen hieman ei-toivottu kaveri ja yleensä rajoittaa aina hakkuita, niin nyt kun oli tarkoitus, että tehdään oravalle tilaa hakkuilla, niin sehän sopii oikein hyvin omaan ajatusmaailmaan.

Maanomistaja 1:n tavoitteissa yhdistyi erilaisia näkökulmia: toisaalta hän piti tärkeänä luonnon monimuotoisuutta (perinnebiotoopin hoito), toisaalta näki liito-oravan metsänomistajalle ei-toivottuna lajina. Tämä ristiriitaiselta vaikuttava ajattelu voi tulla ymmärrettäväksi pohtimalla tarkemmin haastateltavan käsitysmaailmaa. Maa- ja metsätaloutta tarkastellaan usein niiden aiheuttamien ympäristöhaittojen, kuten elinympäristöjen pirstaloitumisen, luontokadon ja ravinnekuormituksen kautta. Maanomistaja 1 maa- ja metsätalouden harjoittajana sen sijaan näki ihmisen aktiivisen toiminnan hyödyllisenä ja jopa välttämättömänä myös ympäristölle, esimerkiksi luonnonhoidon muodossa. Maanomistaja 1 saa toimeentulonsa maa- ja metsätaloudesta, mutta katsoi tulojen voivan periaatteessa koostua muustakin kuin puun ja maataloustuotteiden myynnistä. Maanomistaja voisi tuottaa yhteiskunnalle muitakin ns. ekosysteemipalveluja, kuten luonnon monimuotoisuuden turvaamista, mutta taloudellisten reunaehtojen puitteissa. Haastateltava kertoi alkaneensa vähitellen vuosien mittaan ottaa entistä enemmän ympäristöasioita huomioon metsätaloudesta. Hänestä sai haastattelun perusteella kuvan uusille kokeiluille avoimena henkilönä:

Meillä on tässä muutenkin touhuttu kaiken näköistä, on näitä paisterinteitä ja lehtoja hoidettu ja tehdään tämmöistä luonnonhoitoa. Ja kerrotaan niistä myös muillekin.

Tää [Liito-orava-LIFE-hanke] oli nyt yksi oikein semmoinen loistava esimerkki [...] ja mahdollisuus päästä näyttämään muillekin metsänomistajille, että täällä voidaan tästä [liito-oravasta] huolimatta tehdä jotakin.

Haastateltavan mukaan metsätaloudessa hänellä on kolme näkökulmaa, joita sovelletaan kohdekohtaisesti:

Mä oon käyttänyt tämmöistä, tuota, sanotaanko, että ekonomia, ekologia ja estetiikka. Ja näillä kolmella touhutaan tuolla metsässä ja katsotaan kuvio kerrallaan, että mitä siellä tehdään. Jos siellä on jotakin semmoisia ekologisia arvoja, niin niitä parannetaan ja jos on maisema-arvoja, niin niitä parannetaan ja sitten jos ei mitään näitä löydy, niin sitten toimitaan tehokkaasti ja tuotetaan järeitä puita.

Taloudellisten raamien ja luontoarvojen lisäksi haastattelussa nousi esiin luonnon virkistyskäytön teema, johon liittyvät maisema-arvot ja haastateltavan mainitsema estetiikan näkökulma. Haastateltavan mukaan hankekohteella on jyrkkäreunainen rotkomainen paikka, jossa kulkee puro ja joka on luontotyyppiltään lehtoa. Haastateltavan mukaan alueella kuusia vaivaa juurikäpää, jonka takia hän katsoi tarpeelliseksi vähentää kuusia. Lisäksi maanomistajan tavoitteena oli muokata aluetta entistä sopivammaksi virkistyskäyttöön. Haastateltavan mukaan hän on esimerkiksi esitellyt asiakkailleen ja sidosryhmiensä edustajille perinneympäristönhoitoa alueella. Maanomistaja kertoi pohtineensa myös maisema- ja virkistysarvojen mahdollisia kaupallisia hyötyjä, mutta esimerkiksi perinneympäristön esittelykierrosten kaupallistaminen tai vastaava suoran taloudellisen hyödyn tavoittelu luonnosta ei tuntunut realistiselta. Virkistyskäytönäkökulma tuntui haastateltavan puheissa yhdistyvän pikemminkin hänen omiin käsityksiinsä ympäristön esteettisyydestä ja jonkin verran ehkä myös haluun profiloitua vastuullisena maa- ja metsätaloustoimijana.

Eli maisema-arvo pitäisi ottaa huomioon [...]. Siinä menee [...] tie rotkon yläreunassa ja se on semmoinen ulkoilu[paikka] ja ihmiset käy katselemassa sitä. Siitä on helppo poiketa tieltä ja tehdä semmoinen pieni lenkki. Eli se täytyisi näyttää nätiltä ja sitten mulla on semmoinen haave, että [...] mä oon haaveillut semmoista jalopuulehtoa siihen ja sehän tietysti edellyttää sitä, että täytyy niitä kuusia saada vähemmäksi, että tulee valoa.

Huomattavasta virkistyskäyttöpainotuksesta ja kiinnostuksesta ympäristön hyvinvointia kohtaan huolimatta Maanomistaja 1 painotti melko voimakkaasti haastattelussa myös taloudellisia tavoitteitaan. Tämä on luonnollista, kun ottaa huomioon, että huomattavan iso osa maanomistajan tuloista tulee metsätaloudesta. Haastateltava huomautti, että hänen

painettaan saada tuloja Liito-orava-LIFE-hankekohteelta vähensi se, että osa alueesta oli perinnebiotooppialuetta, jolle hän sai tukea eli alue tavallaan tuotti jo tuloja sitä kautta.

Me saadaan siihen jo tuolta maatalouden ympäristötuen piiristä vuosittain hehtaarituki, niin se oli semmoinen turvallinen kohde operoida. Että jos tää olisi ollut ihan puhtaasti metsätalouskäytössä olevalla alueella, niin sitten olisi tietysti ruvennut mietityttämään, että jos se orava rupeaakin oikein hyvin viihtymään siellä ja laajentaa reviiriä niin sitähan tulee hankaluuksia.

Edellä olevan haastattelun kohdan valossa voi tulkita, että taloudelliset tavoitteet metsänkäytölle olivat haastateltavalle ensisijaisia suhteessa ympäristötavoitteisiin, vaikka hän olikin motivoitunut kokeilemaan mm. erilaisia luonnonhoito- ja metsänkäsittelymenetelmiä. Haastateltava piti luontoa periaatteessa arvossa, mutta arvotti sitä kuitenkin ihmisenäkökulmasta eikä itseisarvoisena: siinä missä perinnebiotoopin hoito tuotti haastateltavalle taloudellista hyötyä tuen muodossa, virkistyshyötyä mm. maisema-arvojen muodossa ja kenties myös mainehyötyä, liito-oravasta ei ollut hänelle mitään konkreettista hyötyä, vaan siitä saattaisi hänen mukaansa koitua jopa taloudellista haittaa.

Kaikkiaan Yksityinen maanomistaja 1 oli monitavoitteinen Liito-orava-LIFE-hankkeen metsänkäyttösuunnitelman suhteen: maanomistaja toivoi metsäalueelta taloudellista tuottoa, mutta tärkeää oli samalla myös maisema-arvojen, virkistyskäyttömahdollisuuksien ja monimuotoisen perinneympäristön turvaaminen.

5.4.2 Metsänkäsittelysuunnitelma oli maanomistajan tavoitteisiin nähden hiukan liian varovainen

Yksityinen maanomistaja 1 katsoi tavoitteidensa pääpiirteittäin toteutuneen Liito-orava-LIFE-hankkeen metsänkäyttösuunnitelmassa: ”Kaiken kaikkiaan ihan meni hienosti tää homma.”

Haastateltava kertoi kuitenkin, että olisi halunnut ennen suunnitelman lopullista valmistumista käydä vielä sen läpi suunnittelijan kanssa, mieluiten paikan päällä. Haastateltava korosti paikallistuntemuksen ja paikan päällä suunnittelun tärkeyttä verrattuna pelkkään paikkatietoon pohjautuvaan suunnitteluun. Haastattelussa kävi ilmi, että maanomistajalla oli hyvin tarkat ja yksityiskohtaiset näkemykset siitä, miten hänen mielestään alueen luonto- ja maisema-arvoja tulisi parantaa. Selkeästi haastateltava tunsi hankekohteen ja muun lähiympäristön erittäin tarkkaan kasvilajistoa myöten ja oli hyvin tarkka erityisesti alueen esteettisistä arvoista. Hänellä oli myös hyvin tarkka käsitys alueen puustosta ja sen kunnosta (mm. kuusen tyvilahotilanteesta), ja hän oli tarkkaan perillä puuston taloudellisesta arvosta ja käyttömahdollisuuksista lahotilanteen huomioiden. Maanomistaja 1 kertoi tehneensä itse

paljon työtä, mm. merkkamalla poistettavia puita, saadaksesen kohteesta sellaisen kuin halusi.

Haastateltava kertoi, että samalla hankealueen poimintahakkuiden yhteydessä tehtiin pienimuotoisia toimenpiteitä myös hankealueen ulkopuolella, sillä hän halusi kohentaa maisemallisesti ja luonnonhoidollisesti myös viereisen puron alueella erästä paikkaa. Tämän lisätoimenpiteen haastateltava kertoi hyväksyttäneensä Metsäkeskuksen suunnittelijalla, joka oli vastannut Liito-orava-LIFE-hankkeessa laaditusta suunnitelmasta.

Taloudellisesta näkökulmasta haastateltavalla ei ollut varsinaisia tavoitteita hankekohteen hakkuusta saatavalle tulolle, mutta hän piti suunnitelmaa hiukan liian varovaisena. Haastateltavan mukaan paikalla oli hakkuiden jälkeen käynyt Suomen luonnonsuojeluliiton asiantuntija, joka oli haastateltavan mukaan arvioinut, että enemmänkin kuusta olisi ollut mahdollista poistaa liito-oravan suojelua vaarantamatta.

Oikeastaan se oli siinä, mikä vähän jäi niin kuin harmittamaan, että samalla kun se nyt operoitiin, niin olisi otettu vähän enemmän niitä [kuusia]. [...] Merkkasin suurin piirtein kolmasosan [kuusista] sieltä ja mottimäärä täsmäsi siihen, mikä oli suunnitelmassa ollut, mutta oravaekspertti oli sitä mieltä, että olis siitä voinut enemmänkin ottaa.

Haastateltava korosti oman työnsä merkitystä siinä, että hänen tavoitteensa hankekohteelle toteutuivat melko hyvin. Tätä käsitellään lisää seuraavassa luvussa.

5.4.3 Maanomistajan oma työ ratkaisi hankekohteen toteutuksessa

Haastattelussa nousi useamman kerran esiin Maanomistaja 1:n kiinnostus uusiin kokeiluihin, mutta kävi selväksi, että hän ei mielellään lähde mukaan sellaisiin hankkeisiin, joita ei näe taloudellisesti järkeviksi:

Se tuli pikkasen vähän niin kuin yllätyksenä sitten jossain vaiheessa, että työlle ei ole rahoitusta. Ja kun mä tiesin, että kohde on hankala, tarvitaan metsuria ja moto ei pysty tehokkaasti siellä toimimaan. Ja sitten se puusto mikä siellä on, niin on hyvin pitkälle lahoa, niin sieltä ei kauheesti tiliäkään tule, niin se rupesi jossain vaiheessa pikkuisen mietityttämään.

Toisaalta haastateltava kertoi tehneensä itse hyvin paljon töitä Liito-orava-LIFE-hankekohteensa metsänkäsittelyn toteutuksessa, vaikka ei saanut omasta työstään korvausta. Maanomistaja oli mitä ilmeisimmin hyvin tarkka virkistys- ja maisema-arvoista alueella, sillä hän ei esimerkiksi halunnut maaston rikkoutuvan metsäkoneen ajourilla:

Mä tuntikirjanpidon mukaan käytin 110 tuntia omaa työtä tuohon. Eli käytännössä se tarkoitti sitä, että mä kävin merkkäämassa sieltä ne poistettavat puut – ohjeena oli, että kolmasosa kuusista poistetaan sieltä. [...] Mä sillä ohjeistuksella kävin valkkaamassa sopivat puut ja katselin vähän, että maisemat säilyy hyvänä ja sinne jää niitä tuuheita kuusia niin [liito-]oravalle kuin maisemankin takia ja sitten saadaan niitä aukkoja sinne. Ja sitten kun nää talvet täällä [...] on semmoisia kun nyt on, niin ei siinäkään talvena [maa] routaantunut, niin mä kävin traktorilla sitten polkemassa ne ajouran paikat ja jäädyttämässä.

Taloudellisesta näkökulmasta maanomistaja säästi omalla työllään urakointihinnasta. Hän kertoi teettäneensä urakoinnin tuntityönä ja huolehtineensa omalla työllään (mm. puiden merkintä), että metsäkoneurakointi voi tapahtua mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti. Kuten myös Kokkolan kaupungin ja Tornatorin edustajat, myös Yksityinen maanomistaja 1 nosti esiin urakoinnin kannattavuuden liito-oravakohteilla. On huomioitava, että Maanomistaja 1:n kohteella metsänkäsittelyn mahdollisuuksiin vaikuttivat liito-oravan lisäksi ainakin perinnebiotooppistatus ja maastonmuodot, jotka ovat kohteella haastavat. Haastateltava kertoi saaneensa urakoitsijalta urakkatarjouksen, mutta se oli hänen mukaansa hinnaltaan liian suuri kohteelta saatavaan tuottoon nähden ja siksi hän päätyi teettämään hakkuut tuntityönä: ”[Metsäyrittäjä] ihan jätti tarjouksen siitä kyllä, mutta eihän mulla riittänyt ne hakkuutulot siihen tarjoukseen.”

Maanomistajan mukaan tämän hankekohteen metsänkäsittely Liito-orava-LIFE-hankkeen suunnitelman mukaisesti ja toteutettuna tavanomaisena urakointina ei olisi ollut taloudellisesti järkevää. Maanomistajalle kohteella kuitenkin ilmeisesti oli niin paljon virkistyskäyttöarvoa, erityisesti maisemallista arvoa, että hän käytti siihen suuren määrän omaa työaikaansa säästääkseen kustannuksissa.

5.5 Yksityinen maanomistaja 2

Yksityinen maanomistaja 2 (myöhemmin myös Maanomistaja 2) on eläkeikäinen ja omistaa jonkin verran keskimääräistä suuremman pinta-alan metsää, mutta hänen metsäomistuksensa ala on kuitenkin huomattavasti pienempi kuin edellisen luvun Maanomistaja 1:n. Metsäomistuksen keskipinta-ala on Metsäkeskuksen tietojen mukaan noin 32 hehtaaria (Metsäkeskus, n.d.). Maanomistaja 2 asuu lähellä maillaan sijaitsevaa Liito-orava-LIFE-hankekohdetta, mutta kohde ei ole kuitenkaan asuinpaikan välittömässä yhteydessä.

Suomalainen metsänomistaja 2020 -tutkimuksessa (Karppinen ym., 2020, s. 20) eläkeläisten osuus metsänomistajista oli suurin, lähes puolet tutkittavista. He omistivat tutkimuksen

mukaan keskimääräistä yleisemmin pieniä alle 20 hehtaarin metsätiloja – tämän osalta Yksityinen maanomistaja 2 ei vastaa Karppisen ym. tutkimuksesta tulevaa kuvaa keskimääräisestä eläkeläismetsänomistajasta, sillä hänen metsäomistuksensa on keskimääräistä suurempi.

Karppisen ym. (2020, s. 20) tutkimuksen tulosten mukaan eläkeläismetsänomistajien joukossa oli keskimääräistä vähemmän monitavoitteisia, metsässä tekeviä sekä turvaa ja tuloja korostavia, mutta keskimääräistä enemmän virkistyskäyttäjiä ja epätietoisia. Tämänkin osalta Karppisen tulokset eroavat tässä haastattelusta Maanomistaja 2:sta, jonka tavoitteet palautuvat hyvin pitkälti metsästä saatavaan taloudelliseen turvaan.

5.5.1 Tavoitteena taloudellinen turva

Yksityinen maanomistaja 2 menee selvästi Karppisen ym. (2020, ss.16–18) määrittelemistä tavoiteryhmistä turvaa ja tuloja korostavien ryhmään. Maanomistaja ei haastattelussa maininnut käytännössä mitään muita tavoitteita Liito-orava-LIFE-hankkeeseen osallistuneelle metsäkohteelle kuin metsästä saatavan taloudellisen turvan. Hankekohde päädyttiin suojelemaan, koska vapaaehtoisesta suojelusta saatava korvaus todettiin eri vaihtoehdoista maanomistajalle lopulta kannattavimmaksi.

Liito-oravahavainnot alueella olivat tulleet maanomistajan tietoon ilmeisesti niin, että hän oli tehnyt metsänkäyttöilmoituksen, jolloin alueen liito-oravahavainnoista lähti tieto Suomen metsäkeskuksen kautta ilmoituksen tekijälle ja alueelliselle Ely-keskukselle. Hankekohteen lähellä oli tehty myös uuden tien suunnittelua, jolloin liito-oravahavainnot olivat nousseet tietouteen.

Maanomistaja 2 kertoi, että ilman liito-oravaa hän olisi tehnyt paikalle avohakkuun: ”Kyllä olisi aukko tehty ja istutettu se sitten. Että sehän oli vanhaa metsää jo, että se olisi niinku hakattu auki ja sitten istutettu.”

Mitään varsinaista virkistyskäyttöä tai muita kuin taloudellisia tavoitteita alueella ei maanomistajan mukaan ollut: ”No eihän siellä muuta, kuin [...] metsästyksessä se on ollut ja metsästyksessä sallitaan siellä.”

Maanomistaja 2 kertoi, että yleisesti ottaen metsäomaisuus merkitsee hänelle taloudellista turvaa ”pahan päivän varalle”: ”Se on semmoinen pankki, että kun rahat loppuu, niin sitten otetaan metsästä se. [...] Mun mielestä [metsä on] semmoinen vähän niin kuin, voiko sanoa pahan päivän vara tai semmoinen.”

Maanomistaja 2:n metsäsuhdetta vaikutti värittävänsä hyvin vahvasti taloudellinen hyöty. Metsä merkitsi hänelle resurssia, joka menee hukkaan, jos ihminen ei hoida ja hyödynnä sitä. Kun nykykäsityksen mukaan esimerkiksi lahopuu ja tiheiköt ovat tärkeä osa metsäekosysteemiä ja turvaavat luonnon monimuotoisuutta, näyttäytyivät tämänkaltaiset piirteet Maanomistaja 2:lle hoitamattomuutena ja hukattuina resursseina. Hän ilmaisi huolensa mm. tuulenskaadoista, joita suojellulle kohteelle alkaisi kertyä ja jotka mahdollisesti houkuttelisivat tuhohyönteisiä.

Sen vielä ymmärtäisi, että sieltä saisi nyt tuulenskaadot kerätä vaikka pois, vaikka siihen ei hakkuutakaan tulisi. Ja sitten siellä on [...] semmoinen pelto, johon on kasvamassa koivikko, niin sehän on nyt sitten sitä [liito-oravan] syöntialuetta ja sekin rauhoitettiin vielä. Minun olisi tehnyt mieli ottaa sieltä polttopuuta itselle ja [...] metsänhoidollisesti olisi pitänyt harventaa.

5.5.2 Maanomistaja tyytymätön Liito-orava-LIFE-hankkeen suunnitelmaan

Yksityinen maanomistaja 2 kertoi olleensa tyytymätön tavoitteidensa toteutumiseen Liito-orava-LIFE-hankkeessa tuotetussa suunnitelmassa. Siinä mielessä maanomistajan tavoitteen voisi tulkita toteutuneen, että hän sai suojelusta alueesta taloudellisen korvauksen ja suojeluvaihtoehto oli vaihtoehtojen vertailussa hänelle taloudellisesti kannattavin. Jonkinlainen harvennushakkuu olisi ehkä alueella ollut mahdollinen liito-oravan suojelua vaarantamatta, mutta elinikäinen suojelusopimus todettiin kannattavammaksi kuin harvennus tai muut suojeluvaihtoehdot.

Ehkä siinä olisi ollut mahdollista, että olisi semmoisia [puu]ryppäitä jätetty sinne, [...] mutta sitten se [henkilö], joka mulla oli vähän niin kuin neuvonantajana, sanoi että ne ryppäät on niin isoja, että sieltä lähtee niin vähän sitä puuta sitten poikki, että se ei kannata. Parempi on tämä, että se on se elinikäinen suojelu. [...] Ajattelin silleen, että se tuottaa mulle parhaiten nyt tällä lailla se metsä, että vaikka siinä ei ole minun mielestä mitään järkeä siinä systeemissä, mutta jos kerran valtiolla on niin paljon rahoja, niin otetaan rahat pois.

Edellä olevasta lainauksesta ilmenee, että alueen suojelussa ei maanomistajan mielestä ollut ”mitään järkeä”. Hän kyseenalaisti sen, oliko kohteen suojelu ylipäättään vaikuttavaa: maanomistajan mukaan kohteelle eri puoliilta puhaltava tuuli kaatoi runsaasti puita, alueen lähistölle oli suunnitteilla uusi tielinjaus ja lisäksi lähiympäristössä talousmetsien hakkuuta jatkettiin, minkä takia hän epäili, voiko liito-orava selvitä suojellulla alueella pitkään. Maanomistaja 2 pohti myös, onko liito-oravaa tarpeellista suojella nykyisellä tavalla ja mietti, oliko suojelun kohdentaminen hänen maillaan olevalle kohteelle järkevää.

Eikö niitä [liito-oravia] ole [kaupungissakin] lennellyt siellä ihan kaupunkialueella, että onko se niin uhanalainen sitten kuitenkin, että näin laajamittainen projekti pitää ruveta tekemään sen takia. [...] Nyt kun sitä tietä ruvetaan tekemään, jos se [liito-orava] on hirmu herkkä, niin sehän lähtee jonnekin muualle. Mutta meillä on nyt se alue siinä, joka säästetään liito oravalle, kun kerran on todettu, että siinä on liito orava. Ja sitten jos se ei ole niin herkkä, että se ei lähde siitä minnekään, niin tarvitseeko sitä suojata niin voimakkaasti?

Maanomistaja harmitteli myös liito-oravan mahdollista vaikutusta hänen metsänkäyttönsä suojelualueen ulkopuolella. Haastattelusta sai käsityksen, että hän oli joutunut rajoittamaan hakkuita suojelualueen lähellä olevalla kohteella ilmeisesti liito-oravan kulkuyhteyden vuoksi.

Maanomistaja 2 ei katsonut tavoitteidensa toteutuneen rahallisesta korvauksesta huolimatta, sillä hänen näkemyksensä mukaan suojelualue oli hukkaan heitettyä resurssia, jonka hän olisi mieluummin hyödyntänyt puunmyyntituottojen muodossa. Toisin kuin Maanomistaja 1, joka oli periaatteessa valmis tuottamaan alueellaan muitakin ekosysteemipalveluja kuin puuta, Maanomistaja 2 näki nimenomaan puun tuottamisen olevan oikea tapa hyödyntää metsää. Maanomistajan turhautumista vaikutti lisäksi se, että jo ennen Liito-orava-LIFE-hankkeeseen mukaan lähtemistä metsäalueen kohtalon selvittely oli ilmeisesti kestänyt huomattavan kauan. Liito-orava-LIFE-hankkeeseen Maanomistaja 2 oli lähtenyt mukaan sen vuoksi, ettei liito-oravakohteen metsänkäsittelyyn ollut aiemmin löytynyt tyydyttävää ratkaisua. Hän kertoi suostuneensa pitkän hampain suojeluvaihtoehtoon.

No tuota, ei kai sitä muuten olisi lähdetty, mutta kun eikö se ollut melkein pakko lähteä sitten kuitenkin, koska sitä metsää ei saanut mennä kaatamaan. Erilaisia niitä rahoitusmalleja oli ja se katsottiin, että tämä viimeinen rahoitusmalli, mikä otettiin vastaan, olisi edullisin kuitenkin. Vaikka sille metsälle ei saa nyt tehdä mitään [...]

5.6 Tulosten arviointi

Tutkimuksissa tärkeää on pyrkimys tulosten pätevyYTEEN ja luotettavuuteen, joita yleensä arvioidaan reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden kautta. Reliaabelius tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta eli tutkimuksen kysyä tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Validius merkitsee mittarin tai menetelmän kysyä mitata sitä, mitä on tarkoitus mitata. Laadullisen tutkimuksen ja erityisesti tapaustutkimuksen arvioinnista reliaabeliuden ja validiuden suhteen on esitetty erilaisia näkemyksiä. Joidenkin näkemysten mukaan nämä käsitteet eivät sovellu tapaustutkimuksiin, jotka ovat aina ainutlaatuisia kuvauksia kohteistaan. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa tärkeää on tutkimuksen

jokaisen vaiheen dokumentointi ja perustelut tehdyille valonnoille sekä itsearviointi. (Hirsjärvi ym., 2010, ss. 231–232)

Tämän opinnäytetyön osalta on huomioitava tulosten ja tulkintojen rajoitukset: laadullinen haastatteluaineisto antaa tietoa kyseisten haastateltavien näkökulmista ja mielipiteistä, ei muusta. Haastateltavat eivät ole ns. edustava otos laajemmasta tutkimuskohteesta eikä opinnäytetyön tuloksia voida yleistää koskemaan kaikkia Liito-orava-LIFE-hankkeeseen osallistuneita maanomistajia, saati laajemmin liito-oravakohteilla toimivia metsänomistajia. Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa erilaisista mielipiteistä ja näkökulmista, joita metsänomistajat nostavat esiin, ja tässä tutkimus on onnistunut. Toki haastattelemalla useampia henkilöitä, erityisesti yksityisiä maanomistajia, olisi mahdollisesti saatu esiin vielä lisää erilaisia näkemyksiä. Teemahaastattelumenetelmä kohtuullisen vapaamuotoisena ja keskustelevana mahdollisti onnistuneesti sellaistenkin näkökulmien esiin tuomisen, joita haastattelija ei osannut etukäteen odottaa ja kysyä suoraan.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä opinnäytetyössä on selvitetty metsänomistajien näkemyksiä Liito-orava-LIFE-hankkeessa tuotetuista metsänkäyttösuunnitelmista, tavoitteena tuottaa hankkeelle tietoa yhteissuunnittelukokeilun onnistumisen arvioinnin tueksi. Opinnäytetyön tuloksia voidaan mahdollisesti hyödyntää myös EU:n LIFE-ohjelmaan kuuluvan Liito-orava-LIFE-hankkeen sosioekonomisten vaikutusten arvioinnissa ja raportoinnissa.

Tutkimuskysymykseen peilattaessa keskeisin johtopäätös opinnäytetyön tuloksista on, että haastateltavien mukaan Liito-orava-LIFE-hankkeessa yhteissuunnittelumenetelmällä laaditut metsänkäyttösuunnitelmat vastasivat pääosin maanomistajien tavoitteita. Kuitenkin kompromisseja jouduttiin tekemään ja yleiskuva on, että maanomistajat olisivat toivoneet voimakkaampaa metsänkäsittelyä kuin suunnitelmiin kirjattiin.

Tässä luvussa pohditaan tuloksia taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden näkökulmista. Kiinnostavia esiin nousseita seikkoja olivat mm. maanomistajien erilaiset näkemykset talousteemasta sekä se, että yksityisten maanomistajien kohdalla heidän mielipiteisiinsä näytti vaikuttavan melko voimakkaasti henkilökohtainen luontosuhde ja tunneside omaan metsään.

6.1 Maanomistajien tavoitteiden toteutuminen Liito-orava-LIFE-hankkeen metsänkäsittelysuunnitelmissa

Yleiskuva tuloksista on, että haastateltavien mukaan maanomistajien tavoitteet toteutuivat melko hyvin Liito-orava-LIFE-hankkeessa laadituissa metsänkäyttösuunnitelmissa. Maanomistajat olivat joutuneet kuitenkin tekemään myös kompromisseja: osa maanomistajista olisi toivonut voimakkaampaa metsänkäsittelyä. Tämä oli odotettavissa, sillä liito-oravaa suojaa luonnonsuojelulaki ja lajin elinympäristöjen säästäminen oikeastaan väistämättä kaventaa jonkin verran metsän talouskäytön mahdollisuuksia. Metsähallitus Metsätalous Oy:n edustaja olisi toivonut joillekin yhtiön kohteista voimakkaampia hakkuita, jotta kohteet vastaisivat paremmin metsänkäytön arkitodellisuutta, jossa liito-oravakohteillekin tehdään avohakkuita. Tornatorin edustaja puhui yleisellä tasolla taloudellisesta kannattavuudesta luonnonhoito- ja suojelutoimien yhteydessä. Näille yhtiöille kyse oli pitkän tähtäimen taloudellisesta kannattavuudesta liito-oravakohteilla toimiessa.

Kokkolan kaupungin edustajan voi tulkita olleen organisaatioiden edustajista kenties tyytyväisin hankekohteen suunnitelmaan. Kokkolan kaupungin kohteella virkistyskäyttöpaine oli tärkeä tekijä liito-oravan lakisääteisen turvaamisen ja talousnäkökulman ohella, ja sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta metsänkäytön suunnittelu ja toteutus onnistuivat

kohteella hyvin: alueen asukkaat ja virkistyskäyttäjät olivat tyytyväisiä metsänhoitoon kohteella. Kaupungille asukkaat ovat tietenkin keskeinen sidosryhmä ja näiden tyytyväisyys siksi tärkeää.

Yksityisistä maanomistajista kumpikin olisi toivonut suunnitelmalta voimakkaampaa metsänkäsittelyä. Yksityinen maanomistaja 1 kertoi, että olisi mielellään poistanut enemmänkin kuusta hankekohteeltaan. Yksityinen maanomistaja 2 taas katsoi, etteivät hänen tavoitteensa toteutuneet metsänkätösuunnitelmassa lainkaan, kun suunnittelussa päädyttiin suojelemaan kohde. Tämä oli maanomistajalle taloudellisesti paras vaihtoehto, johon hän suostui, mutta lopputulos ei vastannut maanomistajan näkemystä oikeasta tavasta käyttää metsäomaisuuttaan. Hän olisi toivonut saavansa tuloa puun myynnistä. Maanomistajalle siis oli merkityksellistä paitsi taloudellinen korvaus myös se, miten tuo korvaus syntyy.

Jokisen (2019, ss. 26–27) mukaan lajiin keskittyvän suojelun ja sen toteutustavan vuoksi liito-oravasta on tullut symboli negatiivisille asenteille suojelutoimia ja -politiikkaa kohtaan, vaikka liito-oravaan liittyvät metsänkätön rajoitukset koskevat vain kohtuullisen pientä osaa metsänomistajista ja yleensä liito-oravan vaikutukset metsänkätöön ovat melko vaatimattomat. Tässä opinnäytetyössä kaikkien haastateltujen maanomistajien asenne liito-oravaa kohtaan vaikutti haastattelujen perusteella negatiivissävytteiseltä, ainakin lievästi. Liito-orava nähtiin metsätalouden kontekstissa haasteena tai rajoittavana tekijänä, ellei peräti ongelmana. Täytyy kuitenkin huomioida, että haastatteluissa lajista keskusteltiin nimenomaan metsätalouks kontekstissa. Puhetapa olisi saattanut olla erilainen, jos liito-oravasta olisi puhuttu esimerkiksi yhteydessä luontokokemuksiin tai luontoharrastukseen. Opinnäytetyössä ei selvitetty sitä, muuttuivatko maanomistajien asenteet liito-oravaa kohtaan Liito-orava-LIFE-hankkeessa, mutta tämä voisi olla mielenkiintoinen jatkoselvitysten aihe hankkeen kannalta.

6.2 Raha painaa – enemmän tai vähemmän

Taloudellinen kestävyys oli kaikille maanomistajille ymmärrettävästi ja odotetusti tärkeää metsänkätössä, myös liito-oravakohteilla. Talousteemalle annettiin kuitenkin erilaisia merkityksiä. Selkeitä eroja oli nähtävissä yksityisten maanomistajien ja organisaatioiden edustajien välillä, kuten oli odotettavissa. Siinä missä yksityisille maanomistajille hankekohteesta saatavilla tuloilla oli merkitystä heidän kokonaistaloutensa kannalta, organisaatioille yksittäisen kohteen taloudellinen merkitys ei ollut suuri. Sen sijaan organisaatioiden edustajat toivoivat Liito-orava-LIFE-hankkeelta pidemmän tähtäimen hyötyjä: kun hankkeessa opittaisiin suunnittelemaan entistä paremmin metsänkäsittelyä liito-oravan elinalueilla, voitaisiin pitkällä aikavälillä saada myös taloudellista hyötyä. Taloudellista

hyötyä voisi syntyä paitsi mahdollisesti suuremmista hakkuukertymistä liito-oravakohteilta, myös osaamisen lisääntyessä organisaatiossa suunnittelun tehostumisesta. Jos jokainen liito-oravakohte ei olisi haaste tai ongelma, vaan suunnittelijoille entistä tutumpi asia, saattaisi suunnittelu sujua nykyistä jouhevammin ja siten taloudellisemmin.

Talousnäkökulman osalta organisaatioiden huolena oli pikemminkin 'ylivaroivaisuus' liito-oravakohteiden suunnittelussa ja käsittelyssä kuin liito-oravan näkökulmasta liian voimakkaat hakkuut. Jos tätä näkökulmaa peilataan tietoihin liito-oravakannan tilasta Suomessa ja metsätalouden vaikutuksista kannan kehitykseen, voi ylivaroivaisuuden ainakin isossa mittakaavassa kyseenalaistaa. On myös muistettava, että Liito-orava-LIFE-hankkeessa ei ole tavoitteena etsiä rajaa sille, kuinka voimakasta metsänkäsittelyä liito-oravakohteilla voidaan tehdä liito-oravan häviämättä, vaan edistää liito-oravan suotuisan suojelutason toteutumista niin talousmetsissä kuin muissakin ympäristöissä. Ei voida kuitenkaan poissulkea sitä, etteikö olisi olemassa liito-oravakohteita, joita olisi voitu hakata voimakkaamminkin liito-oravan vaarantumatta. Metsätaloustoimijoille tärkeää on ymmärrettävästi maksimoida kohteilta saatava tuotto, mutta liito-oravan suotuisan suojelutason näkökulmasta metsänkäyttöä tuskin voi tehdä ylivarovaisesti.

Yksityisille maanomistajille, joilla on tietenkin huomattavasti isoja organisaatioita vähemmän metsähehtaareja omistuksessaan, yksittäisellä kohteella oli taloudellisesti suurempi merkitys. Yksityisten maanomistajien haastatteluista voi havaita talousteeman kohdalla mielenkiintoisen ja ristiriitaiselta vaikuttavan seikan: He olivat toisaalta erittäin tarkasti tietoisia metsäomaisuutensa ja metsätulojensa arvosta lähes eurolleen sekä pystyivät arvioimaan ja vertailemaan hyvinkin tarkasti erilaisten toimien ja vaihtoehtojen taloudellisia vaikutuksia. Toisaalta he eivät katsoneet metsäomaisuuttaan koskaan pelkästään puukuutiaina tai euroina, eikä heidän kokemuksensa metsäomaisuutensa merkityksestä näyttäneet palautuvan pelkästään sen taloudelliseen arvoon. Tästä lisää seuraavassa luvussa 6.3.

Talousteeman merkityksien kohdalla huomionarvoinen on Yksityinen maanomistaja 2, joka sai parhaan taloudellisen tuoton metsäalueelleen suojelemalla sen, mutta joka ei ollut kuitenkaan tyytyväinen tähän ratkaisuun. Haastateltavan tapauksesta voisi päätellä, että metsiensuojelussa kilpailukykyinen taloudellinen korvaus voi olla ratkaisevan tärkeä: maanomistaja, jonka arvoihin tai metsänkäyttötavoitteisiin luonnonsuojelu ei sopinut, päätyi kuitenkin suojelemaan metsäkohteensa taloudellisen kannustimen ansiosta.

Luonnonhoidon ja luonnonsuojelun taloudelliset kannustimet voivat olla keskeisessä asemassa myös silloin, kun pyritään kannustamaan luonnon monimuotoisuutta tukevaan metsänhoitoon tai maatalouden käytäntöihin Yksityinen maanomistaja 1:n kaltaisia maanomistajia. Yksityinen maanomistaja 1 oli avoin kokeilemaan uusia ja erilaisia metsän- ja

luonnonhoidon menetelmiä sekä kiinnostunut tukemaan luonnon monimuotoisuutta, mutta toimeentulon ollessa kiinni metsä- ja maataloustuloista, taloudellisilla kannustimilla oli hänelle niin ikään suuri merkitys.

6.3 Järki ja tunteet – luontosuhteesta ja oikeudenmukaisuuden kokemuksesta

Opinnäytetyössä haastatellut yksityismetsänomistajat olivat erittäin tarkkoja ja yksityiskohtaisesti selvillä metsäomaisuutensa taloudellisesta arvosta, mutta pelkkä talousnäkökulma ei riitä selittämään metsäomaisuuden merkitystä heille. Haastattelujen perusteella voi tulkita, että yksityisten metsänomistajien näkemyksiin vaikuttavat myös heidän tunnesiteensä omaan lähiympäristöönsä ja omistamiinsa metsiin sekä luontosuhteensa laatu. Yksityinen maanomistaja 1 avasi näkemystään metsän merkityksestä itselleen muotoillen sen kolmen kohdan periaatteeksi: ekonomia, ekologia ja estetiikka.

Maanomistaja 1:n haastattelusta voi havaita, että hänelle taloudellisen arvon lisäksi olivat erittäin tärkeitä myös ympäristön kauneusarvot ja luontoarvot, ja hän oli erittäin tarkka kaikkien näiden arvojen vaalimisesta. Tästä kertoi mm. se, kuinka tarkasti hän selvästi tunsi kasvilajeja myöten ympäristönsä. Haastattelusta oli tulkittavissa myös ylpeys omista maista ja siitä tavasta, jolla niistä huolehditaan. Hän oli myös selkeästi valmis käyttämään paljon omaa aikaansa ja muita resurssejaan huolehtiakseen metsä- ja maaomaisuudestaan sillä tavalla, että se tyydytti häntä. Maanomistaja teki aikaansa säästämättä töitä Liito-orava-LIFE-hankekohteella esimerkiksi valiten yksitellen poistettavat puut ja jäädyttäen kulkureittejä metsäkoneelle varjellakseen maaperää. Taloudellisesta näkökulmasta maanomistajan toiminnassa ei ollut järkeä, sillä hän olisi voinut käyttää työtuntinsa johonkin tuottavampaan toimintaan. Resurssien panostamisen näin tarkkaan metsän- ja maisemanhoitoon voi tulkita kertovan maanomistajan kiintymyksestä paikkaan ja esteettisten arvojen keskeisyydestä hänen luontosuhteessaan.

Myös Yksityinen maanomistaja 2 oli hyvin tarkka omaisuudestaan ja hänelle vaikutti olevan keskeistä oikeus päättää itsenäisesti metsäomaisuutensa käytöstä. Tämän oikeuden törmäminen liito-oravan suojelun sääntöihin voi tulkita yhdeksi maanomistajan turhautumisen syyksi. Toiseksi syyksi voi nähdä maanomistajan luontosuhteen laadun: hänelle luonto ja metsä näyttäytyi resurssina, jota ihminen voi – tai jota ihmisellä on lähes velvollisuus – hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti. Maanomistaja 2:lle puuntuottoon hyödyntämätön metsä merkitsi hukattua resurssia. Hän tulkitsi esimerkiksi suojellulle alueelle tulleet tuulen kaatamien puiden menevän hukkaan, kun niitä ei saanut käyttää edes polttopuuksi. Hänen näkemyksensä edustaa nykytiedon valossa vanhanaikaiselta tuntuvaa näkökulmaa, jossa ajatellaan, että ilman ihmisen aktiivista hoitoa metsät lahoavat pystyyn ja

niistä tulee hyödyttömiä ja käyttökelvottomia. Tämän näkökulman mukaan luonnolla ei katsota olevan itseisarvoa tai arvoa mm. hiilinieluna ja monimuotoisten ekosysteemien säilyttäjänä, vaan sitä tarkastellaan lähinnä ihmiselle koituvan taloudellisen arvon kautta.

Sosiaalisen kestävyuden teemaan kytkeytyvät myös kokemukset oikeudenmukaisuudesta tai epäoikeudenmukaisuudesta. Liito-oravan tiukka suojelu näytti nostavan Yksityinen maanomistaja 2:ssa kokemuksen epäoikeudenmukaisuudesta, kun luonnonsuojelulaki rajoitti hänen toimintamahdollisuuksiaan hänen omilla maillaan. Metsähallitus Metsätalous Oy:n edustaja taas nosti esiin kokemuksen siitä, että valtion maita hallinnoivalta organisaatiolta vaaditaan enemmän kuin yksityisiltä toimijoilta liito-oravan suojelun yhteydessä. Toisaalta haastateltava piti oikeudenmukaisena, että valtion mailla toimivan Metsähallitus Metsätalous Oy:n on toimittava esimerkillisesti, mutta huomautti kuitenkin lain olevan sama kaikille. Samaan oikeudenmukaisuuskysymykseen kytkeytyy haastateltavan kokemus siitä, että viranomaisten eli Ely-keskusten tulkinnat luonnonsuojelulain lisääntymis- ja levähdyspaikoista ovat olleet vaihtelevia.

Yhteenvetona voidaan todeta, että yksityisten maanomistajien tavoitteita ja näkemyksiä liito-oravan turvaamisesta metsissään näyttäisivät ohjaavat taloudellisten tekijöiden lisäksi myös heidän luontosuhteensa ja tunneside omaan maihinsa. Myös itsemääräämisoikeus omista maista ja niiden käytöstä koettiin tärkeäksi ja omasta omaisuudesta oltiin hyvin tarkkoja. Liito-oravan tiukka suojelu voi herättää kokemuksia epäoikeudenmukaisuudesta, kun luonnonsuojelulaki rajoittaa toimintaa omissa metsissä tai eri metsänomistajien kohtelu asiassa koetaan erilaiseksi.

6.4 Entäs liito-orava?

Ekologisen kestävyuden näkökulmasta keskeinen kysymys, joka opinnäytetyön aiheesta herää, on tietenkin se, onko maanomistajien tavoitteilla ja niiden toteutumisella yhteyttä liito-oravan esiintymiseen Liito-orava-LIFE-hankekohteilla metsänkäyttösuunnitelmien toteuttamisen jälkeen. Tähän kysymykseen ei tässä opinnäytetyössä voida vastata, eikä kysymykseen todennäköisesti voida saada täysin luotettavaa vastausta muutoinkaan hankekohteiden suppean määrän takia. Kysymys on kuitenkin tärkeä ja sen takia Liito-orava-LIFE-hankkeessa seurataankin liito-oravan esiintymistä hankkeen loppuun saakka.

Maaliskuussa 2024 Liito-orava-LIFE-hankkeelta eli Metsähallitukselta ja Suomen metsäkeskukselta saatujen tietojen mukaan (projektipäällikkö Eija Hurme, Metsähallitus Luontopalvelut, henkilökohtainen tiedonanto 25.3.2024; projektipäällikkö Tea Heikkinen, Suomen metsäkeskus, henkilökohtainen tiedonanto 22.3.2024) liito-oravan esiintyminen hankekohteilla vaihtelee, eikä nähtävissä ole mitään yksiselitteisiä yhteyksiä esimerkiksi

suojelupäätösten ja liito-oravan säilymisen tai metsänkäsittelyn ja liito-oravan häviämisen välillä. Liito-oravaa ei ole välttämättä tavattu uusimmissa inventoinneissa suojeluun päätyneiltä kohteilta, mutta esimerkiksi Kokkolan kaupungin hankekohteella liito-oravaa esiintyy yhä metsänkäsittelyn jälkeen.

Tämän voi tulkita osoittavan, että Liito-orava-LIFE-hankkeessa on onnistuttu yhteissuunnittelumenetelmällä tuottamaan metsänkäyttösuunnitelmia, jotka mahdollistavat liito-oravan säilymisen suunnittelukohteella. Kokkolan kohdetta voidaan pitää erityisen onnistuneena siinä mielessä, että liito-oravan säilymisen lisäksi niin maanomistajan (Kokkolan kaupungin) edustaja kuin alueen asukkaat ja virkistyskäyttäjät olivat tyytyväisiä metsänkäyttösuunnitelmaan ja sen toteutukseen. Toisaalta on pidettävä mielessä, että osalla hankekohteista liito-oravaa ei ole enää havaittu. Tähän voi olla useita selityksiä, sillä kohteilla tapahtuvan metsänkäytön lisäksi liito-oravan esiintymiseen voivat vaikuttaa monet tekijät, kuten lyhytikäisen eläimen kuolema tai metsänkäyttötoimet ympäröivillä alueilla.

Lähteet

- Hanski, I. (2016). *Liito-orava. Biologia ja käyttäytyminen*. Metsäkustannus Oy.
- Heikkinen, T., Salminen, I. & Vaso, A. (2023). *Liito-orava talousmetsässä. Opas liito-oravan suojelun ja metsätalouden yhteensovittamiseen*. Suomen metsäkeskus. <https://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/document/opas-liitoorava-talousmetsassa.pdf>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2019). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2010). *Tutki ja kirjoita*. 15. painos. Tammi.
- Hurme, E., Airaksinen, S. & Numminen, I. (2023). *Kuinka huomioida liito-orava talousmetsissä? Kuvaus yhteissuunnittelun soveltamisesta Liito-orava-LIFE-hankkeen esimerkkikohteilla*. Liito-orava-LIFE-hanke. https://www.metsa.fi/wp-content/uploads/2023/04/liito-orava-life_a6-yhteissuunnitteluprosessin-kuvaus_valmis.pdf
- Hurme, E., Airaksinen, S. & Numminen, I. (2023). *Yhteissuunnitteluprosessi Liito-orava-LIFE-hankeessa [kuva]*. https://www.metsa.fi/wp-content/uploads/2023/04/liito-orava-life_a6-yhteissuunnitteluprosessin-kuvaus_valmis.pdf
- Hurme, E.; Koskela, A. & Laasi, T. (2022). *Description of the current conservation legislation and management procedures of the Siberian flying squirrel (Pteromys volans) in Finland and Estonia*. Liito-orava-LIFE-hanke. <https://www.metsa.fi/wp-content/uploads/2022/03/Description-of-the-current-conservation-legislation-and-management-procedures-of-the-flying-squirrel-in-Finland-and-Estonia.pdf>
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kempainen, E., Uddström, A. & Liukko, U-M. (toim.) (2019). *Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019*. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus.
- Jokinen, M. (2019). *Developing more effective conservation and research: the case of the Siberian flying squirrel*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Helda. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-5453-8>
- Juhila, Kirsi. (n.d.) *Teemoittelu*. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

https://www.metsa.fi/wp-content/uploads/2023/03/liito-orava-life_webinaari-2_14.2.2023_valmis.pdf

Salonen, A. (2022). *Liito-oravakohteiden säilyminen metsänhakkuiden omavalvontamenettelyllä*. [Opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022060716260>

Tapio Oy. (2016). *Liito-oravan huomioon ottaminen metsänkäytön yhteydessä*. [Neuvontamateriaali]. Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö. <https://tapio.fi/oppaat-ja-tyovalineet/liito-oravan-huomioon-ottaminen-metsankayton-yhteydessa-neuvontamateriaali/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Tammi.

Unionin tuomioistuimen tuomio ECLI:EU:C:2020:517. Annettu 2.7.2020.

<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=fi&jur=C%2CT%2CF&num=C-477/19&parties=&dates=error&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=alldocrec&docdecision=docdecision&docor=docor&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoor=docnoor&docppoag=docppoag&radtypeord=on&newform=newform&docj=docj&docop=docop&docnoj=docnoj&typeord=ALL&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Rechercher>

Vaso, A. (2024). *Liito-oravahavainnot talousmetsässä*. [Seminaariesitys]. Liito-orava-LIFE-hanke. https://www.metsa.fi/wp-content/uploads/2024/02/4_asta-vaso_liito-orava-ja-metsavaratieto.pdf

Witsbacka, R. (2023). *Monitoring and conservation of endangered Siberian flying squirrel (Pteromys volans) populations: implications for sustainable forest management*. [Väitöskirja, Oulun yliopisto]. Jultika. jultika.oulu.fi/Record/isbn978-952-62-3591-2

Ympäristöministeriö. (2016). *Liito-oravan suojelukäytännöt metsätaloudessa muuttuvat – suojeluvaatimukset säilyvät ennallaan*. Tiedote 14.4.2016. <https://ym.fi/-/liito-oravan-suojelukaytannot-metsataloudessa-muuttuvat-suojeluvaatimukset-sailyvat-ennallaan>

Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus, Luonnontieteellinen keskusmuseo & Suomen lajitietokeskus. (2019). *Liito-orava – Pteromys volans*. Punaisen kirjan verkkopalvelu. <https://punainenkirja.laji.fi/results/MX.48243?checklist=MR.424>

Liite 1. Haastattelurunko

Raisa Autio

OPINNÄYTETYÖ: LIITO-ORAVAN TURVAAMINEN TALOUSHANKESSA
YHTEISSUUNNITTELUN AVULLA

Metsänomistajien kokemus Liito-orava-LIFE-hankkeesta

Haastattelun teemat:

Liito-orava-LIFE-hankkeeseen mukaan lähtemisen syyt, esim.

- kiinnostus suojeluun
- kiinnostus taloudellisen hyödyn saamiseen liito-oravan asuttamasta metsästä
- erilaisten tavoitteiden yhteensovittaminen
- mainehyöty
- muut syyt

Tautatietoja: metsäomaisuuden koko ja/tai taloudellinen merkitys vastaajalle

Oliko liito-oravahainto alueella tiedossa ennen Liito-orava-LIFE-hankkeen yhteydenottoa?

Maanomistajan tavoitteet suunnittelukohteelle, esim.

- taloudellinen turva (yksityiset)
- taloudellinen hyöty
- virkistys
- tekeminen/hyötyliikunta (yksityiset)
- ympäristönsuojelu

Tavoitteen/tavoitteiden toteutuminen maanomistajan näkökulmasta

- taloudellinen turva (yksityiset)
- taloudellinen hyöty
- virkistys
- tekeminen/hyötyliikunta (yksityiset)
- ympäristönsuojelu

Mielipide kohdesuunnitelmasta: mikä oli hyvää, mikä olisi vaatinut kehittämistä?

Osallistuminen hankkeeseen: mikä oli hyvää, mikä olisi vaatinut kehittämistä? Esim.

- tiedonsaanti
- koettu hyödyllisyys
- mielenkiinnokkuus
- aikataulu
- maanomistajan tavoitteiden huomioon ottaminen
- suunnitelmaan kirjattujen toimenpiteiden perustelut

Metsänkäsittelyn toteutuminen, esim.

- liian varovaisesti, liian rankasti vai sopivasti

Opitko uutta tai muuttuiko jokin ennakkokäsityksesi? Esim.

- Liito-oravasta
- Liito-oravan vaikutuksista metsätalouteen

